

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSFAKULTET

NS-biskopen Peder Joakim Blessing Dahle

«Ufattelig hvordan et Guds barn kan være noe annet enn nasjonalsosialist»

Stian Helland

Veileder

Førsteamanuensis, Kristin Nordseth

*Spesialavhandlingen er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet, [2013, Høst]

AVH504, spesialavhandling 30 ECTS

Studieprogram [profesjonsstudiet teologi]

Innhold

Innledning.....	5
1.1 Problemstilling og opplegg.....	6
1.2 Kilder og litteratur	7
1.2.1 Primærkilder	7
1.2.2 Sekundærlitteratur.....	7
2.0 Biografisk skisse: En mann med beina i to kulturer	9
2.1 Født i Sør-Afrika.....	9
2.2 I Norge og Tyskland, utdanning og karriere.....	10
2.3 I Norge	11
2.4 Musikken	13
2.5 Oppsummering	13
3.0 Meninger og holdninger.....	15
3.1 Professor Carl Meinhof.....	15
3.2 Mellomkrigstiden	16
3.3 Synet på kirke og biskop	19
3.4 Pro Ecclesia	21
3.5 Olavsjubileet 1930	23
3.6 Medlem av NS.....	25
3.7 Oppsummering	26
4.0 Engasjement og aktivitet under okkupasjonen.....	27
4.1 Kirkekampen.....	28
4.2 Blessing Dahles oppdrag i NRK på vegne av NS.....	31
4.3 Blessing Dahles forslag til nyordning	32

4.4 Bolsjevikkopppet.....	33
4.5 Statsakten 1 februar 1942	34
4.6 Blessing Dahle som forordnet biskop i Bjørgvin.....	36
4.7 Gjenopprettelse av erkebiskopet.....	39
5. Tiltalen og dommen.....	43
6. Oppsummering og konklusjon	49
7.0 Litteratur og kilder	51
Primærkilder.....	51
Sekundærlitteratur	52
Internettkilder	54
8.0 Vedlegg.....	55
8.1 Brev fra Blessing Dahle til Sogneprest Devold, 8.11.1943	55
8.2 Brev fra Blessing Dahle til kirke departementet ang. Nidaros erkebispestol.....	58

Innledning

Under okkupasjonsårene 1940-1945 kom også kirken til å spille en stor rolle. Kirken ble delt, der en på den ene siden fikk de prester som var lojale mot den nazistiske okkupanten og Nasjonal Samling, på den andre siden, den del av prestene som tok opp kampen og til slutt la ned sine embeter i 1942. Etter krigens slutt ble det et rettsoppgjør hvor noen av de som hadde vært mest aktive på okkupantens og Nasjonal Samling sin side ble fremstilt for rettsapparatet. Her skal vi se nærmere på Peder Joakim Blessing Dahle som ble NS-biskop og forble lojal helt til krigens slutt. Den 10. september 1947 falt dommen i saken.

Tiltalte Peder Joakim Blessing Dahle. Han dømmes etter strfl. §§ 86 og 98, jfr. Landssviklovens § 60 sammenholdt med strfl. § 62 til fengsel i 4 – fire år og 6 – seks – måneder med fradrag av 107 – etthundreogsyv dager for utholdt varetektsarrest. Han fradømmes sitt embete som sogneprest i Ullern og taper for et tidsrom av 10 år de rettigheter som er nevnt i landssviklovens § 10, nr. 1, 2, 4, 5, og 8. Tiltalte frifinnes for tiltalepost I. 4,6.a og 6.d. Videre frifinnes han for forbrytelse mot strfl. §98 for så vidt angår post I. 5 og 6¹

Blessing Dahle erkjente seg ikke straffeskyldig. Han gjorde det meget klart at han var straffefri da han som kristen måtte forholde seg til Paulus sine ord i Romerbrevet 13, 1-7: ”Hvert menneske være de foresatte øvrigheter underdanig. Thi det er ikke øvrighet uten av Gud, men de øvrigheter som er, har Gud beskikket”. Til støtte for sitt standpunkt påberopte han seg tolkninger fra en rekke kjente teologer som, professor Olaf Edvard Moe (1876-1963)², professor Sigurd Odland (1857-1937)³ og professor Ole Kristian Hallesby (1879-1961)^{4,5}

¹ Landssviksaken. D 150, dok. 150

² http://snl.no/Olaf_Edvard_Moe dato 19.12.2013

³ http://nbl.snl.no/Sigurd_Odland. dato 14.12.2013

⁴ http://snl.no/Ole_Kristian_Hallesby. dato 14.12.2013

⁵ Landssviksaken. D 150, dok. 150

1.1 Problemstilling og opplegg

I denne avhandlingen skal jeg gå nærmere inn på Blessing Dahle og se på hans liv og virke. Hvorfor fulgte han ikke sine prestekolleger og la ned sitt embete sammen med dem 1. påskedag 1942? Hvorfor valgte han å gå inn som forordnet biskop i Bjørgvin? Hva slags syn hadde han på sitt liv og sin tjeneste?

Blessing Dahle er en interessant person. Han var født i Zululand. Som barn av norske misjonærer utsendt av Det norske misjonsselskap (NMS) vokste han opp i et Sør-Afrika preget av rasekonflikter. Etter teologisk embetseksamen i 1900 tilbrakte han mange år i Tyskland og Sør-Afrika. Han kom tilbake til Norge igjen i 1924. Han ble da sogneprest i Den norske kirke.

Vi skal følge Blessing Dahle fra hans tidlige barneår og frem til hans død i 1948. Her vil det være en biografisk skisse ut fra det materialet jeg har funnet. Vi skal se nærmere på hans røtter i misjonen og oppveksten i Sør-Afrika, studietiden hans og hans senere karriere i det voksne liv.

Videre vil jeg trekke inn tiden i Tyskland, og hans interesse musikk. Vi skal se på noen trekk fra samtiden med frykten for faren fra øst, med bolsjevismen og det gudløse samfunn, og vi skal se på hans tid i Hamburg hvor han hadde tett kontakt med professor Carl Friedrich Meinhof (1857-1944).⁶ Vi skal se nærmere på mannen Blessing Dahle og hvilke områder han var engasjert på. Da spesielt på hans tilknytning til Pro ecclesia og Olavsjubileet. I den største delen av avhandlingen skal jeg se nærmere på Blessing Dahles engasjement i Nasjonal Samling (NS), og hans aktiviteter under krigen, samt rettsoppgjøret etter denne. I denne delen vil jeg ligge veldig tett på kildene for å få fremstillingen mest mulig autentisk.

Jeg vil trekke frem hvilke sammenhenger han var opptatt av teologisk kulturelt og politisk, og hvilke områder han engasjerte seg på, og hvilke debatter han var engasjert i. Til spørsmålet om frykten for bolsjevismen og det gudløse samfunn skal vi se nærmere på hva man tenkte innad i det kirkelige miljøet. Denne oppgaven søker å finne et svar på hvorfor mannen handlet som han gjorde.

⁶ http://snl.no/Carl_Friedrich_Meinhof, dato 14.12.2013

1.2 Kilder og litteratur

1.2.1 Primærkilder

Blessing Dahle var en aktiv skribent og en ivrig debattant. Hans første trykte utgivelse kom i 1900, mens han studerte teologi. I denne tiden var han engasjert i den kristne studentbevegelsen og gav ut boken om bevegelsens historie. Videre har han skrevet en rekke artikler i *Lutherske kirketidende* og i *Kirke og kultur*. Vi finner ham også i dagspressen. Han har hatt et stort engasjement for salmeboken og salmer. Dette siste er ikke så relevant for min avhandling, men jeg benytter meg noe av det han har skrevet, men jeg har satt opp en litteraturliste for videre studier.

Når det gjelder hans rolle under krigen, har jeg fått innsyn i Riksarkivet og landssviksaken som ble ført mot ham i Bergen byrett. Dette er et omfattende materiale som består av 167 nummererte dokumenter fordelt i to bokser, og en boks bestående av unummererte dokumenter. I dette arkivet finnes mye skriftelig materiale vedrørende Blessing Dahle. Her er det selvfølgelig kun et utvalg som kan presenteres, da mappen i Riksarkivet er stor og omfattende. Jeg har valgt hovedsakelig å benytte avhøret av ham for å få frem hva han gjorde under okkupasjonen for NS og statsmakten. Her gir han en detaljert fremstilling av sitt engasjement. Dette bekreftes av vitner og av dommen. Når jeg har brukt avhøret, er det for at hans stemme skal komme frem. Samtidig er jeg meg bevisst at han kan ha forskjønnnet seg selv. Dette har jeg forsøkt å ta hensyn til ved å trekke inn annet materiale og å nyansere.

1.2.2 Sekundærlitteratur

Det finnes mye materiale om og av Blessing Dahle. Når det gjelder den biografiske fremstillingen av Blessing Dahle, bygger jeg i hovedsak på litterære kilder funnet i biblioteker. Denne litteraturen gir et godt grunnlag for å få frem biografiske sider som er nødvendige for oppgaven. Jeg har særlig benyttet en oppgave om Blessing Dahle skrevet i 2008 av Tormod Grønland kalt *Hvem var Peder Blessing Dable?* Denne gir mange opplysninger om hans tid før krigen. Denne oppgaven er etter min mening en biografi med vekt på det lokalhistoriske og hans salmediktning. Jeg har også benyttet meg av Det Norske Misjonsselskap (NMS) sine arkiver. Det er også skrevet avhandlinger om NS-biskopene Dagfinn Zwilgmeyer (2012) (i Bjørgvin og Hamar) skrevet av Einar Aksel Urnes Fagerheim, Ole Johan Berentsen Kvasnes (2011) (i Stavanger) skrevet av Harald B. Torgersen og Lars Frøyland (2001) (i Oslo) skrevet av Jan Erik Hjellset. Lite er gjort om Blessing Dahle og hans engasjement under krigen. Mitt håp er da at min avhandling sammen

med de andre kan gi et bredere bilde til å forstå nazibiskopenes engasjement under okkupasjonstiden.

I tiden etter 1945 ble det utgitt mange bidrag for å belyse kirkekampen. I denne avhandlingen vil jeg prøve å holde meg til fremstillinger av nyere dato da de tidlige er farget av seierherrenes noe ensidige gjengivelse, og er noe preget av seiersrus.

For å belyse samtiden har jeg særlig benyttet Bernt Oftestad, Tarald Rasmussen og Jan Schumacher sin bok *Norsk Kirkehistorie* og Bernt Oftestads *Den Norske Statsreligion* og Torleiv Austad, Ottar Berge og Jan Olav Ulstein, *Dømmekraft i Krise*.

2.0 Biografisk skisse: En mann med beina i to kulturer

2.1 Født i Sør-Afrika

Peder Joakim Blessing Dahle (senere kalt Blessing Dahle) ble født på misjonsstasjonen i Zululand, Sør-Afrika 1 juli 1877. Foreldrene hans var misjonsprest Markus Olsen Dahle (1838-1915) og Bertha Dahle, født Sivertsen (1834-1910)⁷. Faren hadde gått Misjonsskolen i Stavanger fra 1859-1864 og ble ordinert til misjonsprest for Det Norske Misjonsselskap (NMS) 11. november 1964 av biskop von der Lippe. Etter ordinasjonen reiste han ut til Sør-Afrika hvor han arbeidet ved Imfule misjonsstasjon. Så dro han videre til Empangeni hvor sønnen Peder Joakim ble født. Deretter arbeidet faren ved Esinyamboti, der han ble til han gikk av i 1908, og sønnen overtok som vikar.⁸

Blessing Dahle hadde sin oppvekst blant zuluene og dette satte dype spor. Det ser vi blant annet av kantaten han skrev i 1917 i forbindelse med 100-årsdagen for Hans Paludan Smith Schreuder (1817-1882)⁹ fødsel, Misjonsselskapets første misjonær i Zululand. Her beskriver han sitt barndomsland, zuluhistorie og misjonshistorie. Han kunne også musikken deres, han var kjent med naturen deres og deres folkeviser. Her lærte han seg også zuluspråket som var det lokale språket blant de innfødte. Han lærte engelsk og tysk på skolen, og av andre misjonærfamilier, og norsk lærte han i hjemmet, han var språkmektig.¹⁰ Han vokste opp i en tverrkulturell kontekst hvor sorte og hvite omgikk hverandre. I kantaten fra 1917 får vi også hans syn på sorte ”hans øie søker i ham en Bror hvem Landets Hvite til Trældom tror for evig i kam forbandet”. Han tegner en spenning mellom hvite og sorte, og alluderer/spiller på den bibelske fortellingen i 1 Mosebok 9,18-28. Her kan man kanskje ane en kritikk av hvite som vil gjøre de sorte til slaver, mens Schreuder ser dem som brødre.¹¹

I 1924 skrev Blessing Dahle artikkelen ”Naturfolkernes veltalenhet og hvad vi som predikanter kan lære av den”. Her gir han en redegjørelse for hva det vil si å være ”kulturfolk” og ”naturfolk”. Han sier at når man med hensyn til folkernes kulturnivå deler dem i de to store klasser ”*kulturfolk*” og ”*naturfolk*”, så skjønner man med en gang at dette ikke holder mål. For sier han:

⁷ <http://www.mhs.no/arkiv/person?91>, dato 11.11.2013

⁸ <http://www.mhs.no/arkiv/person?90>, dato 11.11.2013

⁹ http://snl.no/Hans_Paludan_Smith_Schreuder, Dato 19.11.2013

¹⁰ I 1925 gav han ut en samling salmer *Kirkekvad*. Her oversetter han salmer fra engelsk og tysk.

¹¹ Blessing Dahle (1917), side 2 vers 2

”... selv de laveststaaende racer har kultur. Ellers var de ikke mennesker men tobente dyr.”

Videre sier han at også:

”... de høytstående kulturfolk har meget med naturen at gjøre, naturen omkring dem og naturen i deres egnelegemer. Men dem, som overveiende lever i og med naturen uten større ytre kulturapparat, betegner man altsaa som natur-folk eller kanskje mer treffende som primitive folkeslag”.

Videre gir han en fremstilling av kulturfolket, delt inn etter de tre verdensdelene. I avsnittet om Europa uttrykker han at det kun finnes kulturfolk, det selv om det fantes sigøynere og andre innvandrere av ikke europeiske raser. Når han kommer til Amerika skildrer han indianere og eskimoer og sier ”nederst på skalaen finner vi i nord og syd jegere og fiskere, til dels uten faste boliger som f. eks ildlænderne o. a”.¹² Vi ser at han skalerer eller klassifiserer de forskjellige folkene.

Når han skildrer Australia og Øyverden (Oseania), kan vi lese om det han beskrev som ”laveststående raser”. Han skriver også om noen utdøende raser (urinnvånerne/urfolk) og tar de med siden da ”de dog antropologisk sett hører vor egen races tid til”. Disse uttalelser, som i dagens samfunn ville bli reagert på, er ikke et bilde på at Blessing Dahle var i en særstilling når det gjaldt synet på andre raser. En kan nok heller si at han levde i en tid da rasespørsmålene var aktuelle temaer. Tanken og budskapet i denne boken viser jo nettopp dette. Kulturelt løftet han frem naturfolkets gode taleevne, samtidig som han også setter spørsmål ved dem. Deres taleevne viser at også naturfolket språklig sett har et høyt nivå. Det er forskjell på folk, og Blessing Dahles syn er komplekst.¹³

2.2 I Norge og Tyskland, utdanning og karriere

I 1892 kom familien Dahle hjem til Norge for et lengre opphold. Peder Joakim Blessing Dahle begynte da på middelskolen i Stavanger, hvor han tok eksamen på *Storm Skole*. Etter denne tok han artium ved *Kongsgård Skole*. Høsten 1897 begynte han å studere ved *Det Teologiske Fakultet* i

¹² Blessing Dahle. 1924. Side, 5

¹³ Blessing Dahle. 1924. Side, 5

Kristiania. Her avla han sin teologiske embetseksamen i 1903.¹⁴ Dette var det samme året Ole Johan Berentsen Kvasnes tok eksamen, også han skulle komme til å bli NS-biskop sammen med Blessing Dahle.¹⁵

Blessing Dahle var en aktiv student. Han var med i det kristne studentarbeidet, og i 1900 utgav han *Kristelig Studenterbevegelse ved Kristiania universitet*. Videre var han med i studietiden med i studentsangforeningen. Her skrev han sin første komposisjon, som han kalte "Vaar-von", som var et verk for mannskor. Dette stykket var han frimodig nok til å sende til Edvard Grieg til vurdering. Tilbakemeldingen var god.¹⁶ Dette var nok en inspirasjon for Blessing Dahle til å videreutvikle sin interesse for musikk. Det skulle først og fremst vise seg gjennom hans engasjement for salmene.

2.3 I Norge

Samme år som Blessing Dahle avla sin teologiske embetseksamen, ble han ansatt i *Kristiania Indremisjon* (i dag Kirkens Bymisjon), hvor han også skrev for deres blad *Bymisjonæren*. I det hele tatt var han et skrivende menneske, hele livet deltok han i den offentlige debatten. Det viser at han hadde noe på hjertet, og at han var en mann med meninger. Ved å delta i den offentlige debatten påvirket han også opinionen. Det fins en mengde artikler og innslag etter han i blader og presse. Engasjementet i indremisjonen ble kort. Allerede i 1904 fikk han et vikariat for Nedre Stjørdalens sognepresteembete. Mens han var her, gav han ut en prekensamling som han kalte *Livsretningen*. Denne prekensamlingen sendte han til presten Christoffer Bruun (1839-1920)¹⁷. Det viser at Blessing Dahle var en mann med stor selvtillit. Bruun var en nasjonal kjenne, som Blessing Dahle så opp til på grunn av hans syn på det nasjonale.¹⁸

I 1905 ble Blessing Dahle ansatt som sekretær ved det skandinaviske KFUM i Berlin. Her tok han initiativ til å starte en norsk menighet og ble også menighetens første prest. Samtidig som han virket som prest studerte han musikkteori ved *Sterns Konservatorium*. Han var også Morgenbladets

¹⁴ Grønland (2008). Side, 4

¹⁵ Torgersen (2011). Side, 13

¹⁶ Tre brev fra Blessing Dahle til Edvard Grieg oppbevares i Griegs arkiv i Bergen

¹⁷ http://nbl.snl.no/Christopher_Bruun/utdypning. Dato 22.11.2013

¹⁸ Østang. (1997) Side, 58

utsendte korespondent hele perioden han var i Berlin. Blessing Dahle var med å etablere sjømannskirken i Berlin, hvor han også fungerte som sjømannsprest noen somrer.¹⁹

I 1908 reiste Blessing Dahle for å besøke sine foreldre i Sør-Afrika. De var nå på sine eldre dager og hadde dermed ikke samme tempo som før. Videre var dette en tid med mangel på misjonærer og dermed spurte Misjonsselskapet om Blessing Dahle ville vikariere som misjonsprest for sin far. Etter to år som vikar ble han i 1910 fast ansatt hos *Det Norske Misjonsselskap*. I denne stillingen ble han helt frem til 1922.²⁰

Under tiden på misjonsmarken giftet Blessing Dahle seg med Annie Marie Hagemann, født 1917. Hun var også født i Sør-Afrika, og snakket ikke norsk.²¹ Sammen fikk de 5 barn. I 1922 flyttet hele familien til Hamburg, Blessing Dahle var en mann med stor interesse for språk, og her studerte han fonetikk og sammenlignende språkvitenskap. Hans mål var å bruke sin kjennskap til zuluspråket i en vitenskapelig sammenheng. Han tok også opp igjen sine studier innen musikk. I denne perioden skrev han flere større arbeider hvor en hadde tittelen ”Eine Siegershymne der AmaZulu”. Denne ble offentliggjort i et festskrift som ble utgitt i forbindelse med professor Carl Mainhof sin 70-årsdag i 1927.²²

I 1923 reiste han til Berlin hvor han var prest i den norske menighet. I 1924, da han kom hjem til Norge betjente han *Lardal* sognepresteembete frem til han ble utnevnt til sogneprest i *Vardal (Gjøvik)* høsten 1924.

I 1925 startet også Blessing Dahle prosessen med å få skilt ut *Gjøvik* som eget sogn. I 1926-1927 tok interessen for språk han til Paris hvor han arbeidet på et verk om Zuluspråkets fonetikk. I følge avisen *Velgeren* skulle dette føre frem til det som skulle bli hans doktoravhandling. Etter alt å dømme må han ha hatt en stor kapasitet.²³

I 1930 var Blessing Dahle aktivt med i forbindelse med Olavsjubileet i Trondheim, og i denne forbindelse skrev han også en kantate. Dette jubileet var et symbol på det nasjonale. I 1933 melte han seg inn i NS, og i 1936 flyttet han til Oslo hvor han ble sogneprest i Ullern. Fra denne

¹⁹ Grønland. (2008). Side, 4

²⁰ <http://www.mhs.no/arkiv/person?91> dato 27.11.2013

²¹ <http://www.mhs.no/arkiv/person?91> dato 27.11.2013

²² Grønland. (2008) Side, 5

²³ Grønland (2008) Side, 6

stillingen hadde han i 1938 fire måneder permisjon som han benyttet til en reise tilbake til Zululand for å studere zuluenes eventyr. Som vi ser, mistet han aldri kontakten med zuluene.²⁴

Under okkupasjonen jobbet han som sensor i NRK for naziststyret, før han i 1943 ble forordnet biskop i Bjørgvin. I 1947 ble han dømt til fire og et halvt år for landsvik og døde i Oslo i fengselet 12 november 1948. Han var da fraskilt fra sin kone og sine døtre. Skilsmissen var et resultat av politiske motsetninger.²⁵

2.4 Musikken

Blessing Dahle var en begavet mann når det kom til musikken. Det gjenspeilet seg også hans interesse for salmer. I bladet *Luthersk Kirketidende* skrev han hele 27 innlegg om dette temaet. Han var også selv salmedikter og i 1925 utgav han *Kirkekvad*. Denne salmeboken besto av salmer forfattet av han selv, og salmer oversatt fra andre språk. Salmeinteressen var noe han hadde felles med to andre NS-biskoper, Dagfinn Zwilgmeyer og hans bror, Ludvig Daae Zwilgmeyer (1886-1969)²⁶.

I en artikkel i *Luthersk Kirketidende* argumenterer han for at nasjonalsangen, *Ja vi elsker dette landet* måtte med i salmeboken. Dette tolker jeg som et uttrykk for hans nasjonale ståsted. Det kom også til syne i den liturgiske kantaten *Natt, Gry, Dag* som han skrev til Olavsjubileet i Trondheim 1930.

2.5 Oppsummering

Som vi har sett var Blessing Dahle et menneske med beina plantet i to kulturer. Han hadde med seg mye av zuluenes kultur, samtidig som han var en del av det norske. Han hadde en dyp forståelse for zululandets kultur så vel som sitt eget hjemlands. Da han kom hjem til Norge for å studere, viste han seg fort som et skrivende menneske. Han hadde også stor frimodighet til å sende sine arbeider videre til de han så på med respekt. Slike som nasjonal-romantikerne, kjente personer som Grieg og Bruun. Under sin tid i Tyskland viste han seg også som et aktivt menneske. Her må han ha sett og identifisert seg med den sosiale nøden som herjet landet i mellomkrigstiden. Blessing Dahle hadde et liv fylt av sterke inntrykk helt fra de tidlige barneår.

²⁴ Grønland (2008) Side, 6

²⁵ Landssviksaken. D150 dok 117 Brev til biskp Andreas Fleischer, datert 18.11.1946

²⁶ http://no.wikipedia.org/wiki/Ludvig_Daae_Zwilgmeyer

3.0 Meninger og holdninger

Blessing Dahle har vært tilknyttet tysk kultur gjennom flere opphold med jobb og studier. Mellomkrigstiden var en sosialt urolig og vanskelig tid, ikke minst i Tyskland med de harde krav Versailles-traktaten stilte. Man fryktet også Russland og Bolsjevisme og slet med moralsk forfall og antisemittisme. Det førte til at en stor mengde lengtet etter den sterke mann, en fører som kunne lede folket ut av elendigheten de var kommet opp i. Da vokste nasjonalsosialismen frem, som var en nasjonalisme der blodet, det vil si rasen, var det som bandt folket sammen. Disse årene har vært viktige for formingen av Blessing Dahle som person. Som vi har sett studerte Blessing Dahle under en ledende lingvist, som professor Carl Meinhof (1857–1944).²⁷ Han har vært viktig for Blessing Dahle, som skrev en artikkel om han i *Kirke og Kultur* i 1927.²⁸

3.1 Professor Carl Meinhof

Blessing Dahle var misjonær for NMS i Zululand fra 1908-1922. Etter dette reiste han sammen med familien til Hamburg for å studere zuluspråket og musikk. Her ble han kjent med professor Carl Friedrich Michael Meinhof (1857 – 1944)²⁹. Han var på den tiden kjent som den fremste kjenner av afrikansk kultur, religion og språk. Han var en ivrig debattant på det internasjonale området, og i 1910 var han med på den store misjonskonferansen i Edinburgh. Der var han med i en komité som behandlet misjonærers utdanning. Han var av den mening at før en misjonær ble sendt ut burde han ha gjennomgått et kurs i fonetikk under kyndig veiledning. Blessing Dahle skrev i *Lutherske Kirketidende* en artikkel om ham kalt ”Afrikanisten Meinhof og hans krets” i forbindelse med at han holdt et foredrag om afrikanske religioner i Norge og Oslo 1925. I anledningen at instituttet for sammenlignende kulturforskning var samlet. I artikkelen viser Blessing Dahle sin beundring for Meinhof, men han sier også noe om ”de villes språk”:³⁰

De fleste tror at de villes språk må være et håpløst sammensurium uten noen grammatikk eller ialfall en meget ufulkommen sådan. Mer en noen annen har Meinhof påvist ikke alene at de afrikanske sprog har en meget høyt utviklet grammatikk med stor formrikdom, ”et mesterverk av menneskelig tankeutfoldelse”, men også sprogforandringen ned gjennom tidene er foregått efter bestemte lover, lydlover, slike som til dels gjelder også

²⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Carl_Meinhof. Dato 28.11.2013

²⁸ Afrikanisten Meinhof og hans krets.

²⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Carl_Meinhof. Dato 22.11.2013. Hans barnebarn er Ulrike Meinhof, som vi kjenner fra Baader Meinhof.

³⁰ Kirke og kultur (1927). Årg. 34, side, 309-314

for de europeiske sprog. De vilde er ikke så vilde som man tror. Og ikke halvt så dumme!³¹

Meinhof hadde utgitt en mengde lærebøker i Duala-, Swaheli-, Herero- og Nama-språkene. Under Blessing Dahles tid i Hamburg kom også avhandlingen ”Zur Lautlehre des Zulu”.³² Professor Meinhof var også politisk interessert. Han var medlem av ”Det Tyske Konservative parti” frem til 1919, da han meldte seg inn i ”Det Tyske Nasjonale Parti”. Her var han medlem frem til 1931. Fra da av var han med i ”Det Tyske Koloniseringsparti”. I årene 1931-33 kjempet han også for å få omgjort de harde betingelsene i Versailles traktaten, og i 1933 meldte han seg inn i ”Det Nasjonalsosialistiske Tyske Arbeiderparti (NSDAP)” og ”Tyske Kristne”. Denne organisasjonen var i hovedsak kristne medlemmer av NSDAP. Meinhof ble også leder for organisasjonen i Hamburg området. Det sies at ”De Tyske Kristne” sammenlignet Hitler med Zulukongen, de var begge førere.³³ Det er ikke utenkelig at vennskapet med Meinhof har påvirket Blessing Dahle. I beskrivelsen av ham i *Kirke og Kultur* beskriver Blessing Dahle ham som ”Varm og vidsynt misjonsvenn” og ”Hans staute skikkelse med det åpne germaneransikt, de blå øynene, det lange går skjegg, virker han nesten patriarkalsk”³⁴. Meinhofs politiske aktivitet har helt sikkert blitt lagt merke til av Blessing Dahle, i hvert fall meldte han seg inn i Nasjonal Samling (den norske varianten av Nazi-partiet) da det ble stiftet i 1933.

3.2 Mellomkrigstiden

I mellomkrigsårene var det i Norge så vel som i Europa en stor frykt for bolsjevismen som hadde utviklet seg i Russland. Oppfatningen blant den jevne europeer var videre at den russiske revolusjon i 1917 var et verk satt i gang av jødene. Som et resultat av dette, økte frykten for jødene, samtidig som interessen og omsorgen for dette folk som hadde det vanskelig i mellomkrigsårene ble dempet. Selv i kirken kunne en se tydelige tendenser i retning av at den største trusselen mot kirken var jødedommen og den ateistiske propaganda i kommunismens kjølvann. Det var kirken og kristenheten som sto på spill dersom bolsjevismen fikk utbre seg og fremme gudløsheten.³⁵

³¹ Kirke og kultur (1927). Årg. 34, side, 309-314

³² Kirke og kultur (1927). Årg. 34, side, 309-314

³³ Grønland. Side, 39

³⁴ Kirke og kultur (1927). Årg. 34, side, 309-314

³⁵ Austad m.fl (2012) Side, 25

2 august 1924 kom en artikkel skrevet av teologiprofessor Sigmund Movinckel ut. Han var en kjent forsker både innlands og utlands. Artikkelen hadde tittel ”kommunismen som jødisk religionsdannelse”. Her argumenterer han for at kommunismen var en religion som baserte seg på jødedommen. Han sier at den er et helt igjennom ekte og ublandet utslag av jødisk sinn, som bygger på gammeltestamentlige og jødiske religioner. Han peker på at Karl Marx var jøde og sier at selv om han hevder å være ateist hadde han vanskeligheter med å frigjøre seg fra den jødiske mentalitet. Han mener at Lenin rangerte på linje med Marx og at linjen strekker seg tilbake til profeten Esekiel. I kommunismen var begrepet humanitet fremmed, den representerte derfor et dypt og forferdelig tilbakefall til primitiv jødisk tankegang og syn.³⁶

Torleiv Bomann (1894-1978) som hadde vært sjømannsprest i Hamburg, skrev også en del artikler, og i 1933, i avisen *Dagen* skrev han om ”den nye ånd i Tyskland”. I denne artikkelen henviste han til Movinckel og hevdet at marxismen ikke bare var et jødisk åndsprodukt, men også en jødisk religionsdannelse. Han forsetter slik:

Også jeg rystet på hodet av nasjonalsocialistene, så lenge jeg var i Tyskland, og regnet dem som forrykte mennesker. Men etterat jeg har lest hva de på den korte stund de har sittet med makten, har utrettet, har jeg skiftet mening.³⁷

Bomann mente at jødene selv måtte bære mye av skylden for yrkesforbudet til det offentlige liv. Han mente de hadde gått fra å være religiøs og moralsk instans i verden til å tilegne seg jødisk makt og ære, og han uttrykte glede over at tyskerne hadde valgt Hitler fremfor Stalin. Slik kunne ”Vesten” reddes fra åndelig undergang.³⁸

I Norge var det slik at flere fremtredende personer uttalte seg med beundring og begeistring over det moralske oppsvinget man var vitne til i Tyskland og Italia. En av dem var professor Ole Hallesby, som under et møte på Geilo i 1934 uttalte at ”Mussolini reiser den visne italienske nasjon til et nytt liv på alle områder”. På samme måte så han på Hitler som hadde startet en folkebevegelse som ikke bare var politisk og nasjonal, men også var religiøs, moralsk og sosial. Her må det også påpekes at han uttrykte bekymring for påbudet om å forkynne ”en nazistisk kristendom”, men Hallesby regnet med at Hitler var modig nok til å erkjenne sine feilgrep

³⁶ Austad m.fl (2012) Side, 25

³⁷ Austad m.fl (2012) Side, 27

³⁸ *Dagen* 27.4.1933

ovenfor kirken. Hallesby så for seg at Hitler kunne reise en stor og sterk stat som var i stand til å hindre at kommunismen fikk utbre seg i Europa.³⁹

Videre advarte professor Christian Ihlen ved Det teologiske fakultet, en mann som var formann i Den norske Israelsmisjon, også mot både bolsjevismen og jødedommen. Han uttalte at:

Sammen med Russlandsveldet representerer ganske visst jødedommen den sterkeste og farligste antikristelige makt vårt kristne Europa for tiden – farlig, fordi jødene er så innfiltrert i og har levet sig således inn i vårt eget åndsliv, - Der står kulde av det vantro Israel – det er en vesentlig hindring for gudsrikets utbredelse – en vesentlig antikristelig makt.⁴⁰

Ihlen gikk ut fra at det var en allianse mellom den russiske revolusjonen og jødedommen. Dette var en oppfatning som var utbredt i mellomkrigstidens Norge, også i kirkelige kretser og Israelsmisjonen. Jødene ble oppfattet som medskyldige for bolsjevismen, kommunismen og sosialismen, som gudløse og kristendomsfiendtlige.⁴¹

Når det kom til rasespørsmålene kunne en se at en som professor Leiv Aalen uttalte seg gjennom flere artikler i *Dagen* positivt om vendingen Tyskland hadde tatt da Hitler kom til makten. I artiklene protesterte han mot den kritiske holdningen man kunne se mot den tyske politikken. Han mente den var urettferdig og ensidig. Han mente at ikke siden Bismark hadde Tyskland hatt en større statsmann. Hitler hadde greid å gjøre Tyskland til et ”lykkelig, syngende og glad folk”. Videre uttalte han seg kritisk til den tyske kamp mot jødene, men han mente at også her måtte en være litt forsiktig. ”Jødespørsmålet” var ikke så enkelt som det så ut til. Han mente at det ”rotløse jødefolket” hadde en oppløsende effekt på folkets kulturelle og sosiale utvikling. De var til hinder for utvikling. De sto i ledtog med alt som jobbet i mot sosial og kulturell genreisning ved sin deltagelse i bolsjevistiske oppløsningstendenser, den marxistiske klassekamp og den internasjonale arbeidende kapitalen. Aalen viste gjennom sine artikler en begeistring for Hitler. Hans holdninger kunne nok til en viss grad også gjenspeile holdninger blant det norske folk, selv om nok ikke alle delte tankene rundt jødespørsmålet.⁴²

³⁹ Austad m.fl (2012) Side, 27

⁴⁰ Austad m.fl (2012) Side, 27

⁴¹ Austad m.fl (2012) Side, 28

⁴² Austad m.fl (2012) Side, 29-33

3.3 Synet på kirke og biskop

I 1924 skrev Blessing Dahle et innlegg i *Luthersk Kirketidende* angående Stavanger bispestol og misjonen. Her tok han opp spørsmålet om Stavanger biskopen også bør være biskop for ”misjonsmarken”. Dette begrunner han med at Stavanger ble det minste bispedømmet. Dermed bør også biskopen kunne avse tid til dette. Videre argumenterer han med at Det Norske Misjonsselskap også har sitt sete i Stavanger. Hadde den norske statskirke vært hva den burde være, hadde den også drevet med misjon. Han tar med eksempler fra Sverige hvor biskopen i Uppsala har fast sete som formann i misjonsstyret for Svenska Kyrkans Misjon. Her har den norske kirke ikke ”*været sin oppgave voksen*”, men han påpeker at den enda kan bli det.⁴³

Et interessant moment i hans innlegg er at han påpeker mens den hvite misjonæren blir ”ordentlig” vigslat av en biskop, blir den sorte medarbeideren på misjonsmarken ordinert av en tilsynsmann uten bispevielse. Han skriver at dette må for de sorte føles som om et annenklasses stempel for deres hudfarges skyld, ”Det er godt nok for de sorte”!⁴⁴

Men indtil den tid kommer da missionsfolket her hjemme blir vidsynt nok til at unde datterkirkene der ute alt godt, det selv har, altsaa ogsaa episkopatet, saa faar ialfald leilighetsvise besøk paa missionsmarken av en utsendt kirkehøvedsmand å tjene som en overgang til en saadan mer vidsynt og vidhjertet missionstid.⁴⁵

Det er tydelig at Blessing Dahle har klare tanker for hvordan rollen som biskop skal fylles. Han kommer ikke med noe konkret forslag til en nominasjonsliste, men det er spennende at han i sitt innlegg drar frem navnet til daværende sogneprest Andreas Fleischer, som senere skulle bli biskop i Bjørgvin.

I *Luthersk kirketidende* nr. 18. 1925 har Blessing Dahle nok et innlegg angående episkopatet og misjonen. I dette innlegget sier han noe om sin holdning til forholdet mellom biskop og prest. Han mente at det er ”kirkelig slendrian” når en prest utfører oppgavene til en biskop. Han bruker et bilde der en lekmann skulle utføre oppgavene som er tillagt presten. Han mener videre at det er en uting at prestevielser kan bli utført av domprost eller en resiterende kappelan, konstituert

⁴³ LK (1924) nr 22, Side, 445-449

⁴⁴ LK (1924) nr 22, Side, 445-449

⁴⁵ LK (1924) nr 22, side, 445-449

som domprost og biskop. I et stort hus må det være orden mente han, og da måtte tjenestene følge stillingene.⁴⁶

Også under okkupasjonen var han opptatt av dette spørsmål. I et brev til Kirke og Undervisningsdepartementet, i Oslo” datert 05. 09. 1941. reiser han spørsmålet om gjenopprettelse av Nidaros erkebispesetol. I dette brevet peker han på viktigheten av at denne biskopen måtte bli en ”statsfigur” der oppe i Trondheim, men at han også måtte være så nært mulig knyttet til kirkens øverste administrasjon i Oslo som mulig. Han mente dette var viktig ikke minst ut fra nasjonale hensyn, men også av kirkelige grunner. Han pekte på viktigheten av at han bodde i Oslo, for derved å være nært knyttet opp til begivenhetenes sentrum. Han poengterer dette med at hvis han bor i Trondheim kan hans forhold til Oslobispen lett bli vanskelig, spesielt dersom Oslobispen er ”En dyktig og handlekraftig personlighet”. Hans forslag til tittel var ”Erkebiskop til Nidaros, biskop over Oslo bispedømme”. Videre peker han på at han burde ordineres i Nidaros domkirke, og at det burde gjøres av en utenlandsk erkebiskop. Her foreslo han erkebiskop E. Kaila fra Finland. Her var tanken om den apostoliske suksesjon et viktig poeng. Han foreslo professor Karl Vold (1875-1948) til å fylle rollen som erkebiskop. Han mente at Vold hadde alle de vesentligste forutsetningene for å kunne inneha denne viktige posisjon. Han poengterer videre:

På grunn av den uro som er oppstått omkring den nuværende Oslobiskops navn kan det kanskje anbefale sig som en løsning at, når Nidaros biskop fratrer i henhold til aldersgrensen, Oslobiskop forflyttes til Trondhjem og en erkebiskop, men sete i Oslo, blir utnevnt.⁴⁷

I slutten av brevet ba han om at brevet måtte bli behandlet strengt konfidensielt. Jeg tenker at dette var et tidlig forsøk på å sette Berggrav ut av spill siden han var ”Primus inter pares”. Videre peker det på hans syn på det nasjonale, og viktigheten av gjeninnførelsen av *successio apostolica*. Dette samt synet på misjonsbiskop peker på hans høykirkelighet.⁴⁸

⁴⁶ LK (1925) nr 18, side, 391-393

⁴⁷ Landssviksaken. D150 dok 129 brev av Blessing Dahle datert Holgerslystv.9 Bestum, 15.9.1941

⁴⁸ Landssviksaken. D150 dok 129 brev av Blessing Dahle datert Holgerslystv.9 Bestum, 15.9.1941. Se brevet i sin helhet skannet inn nederst.

3.4 Pro Ecclesia

I mellomkrigstidens norske kirkeliv oppsto ulike strømninger og spenninger innen kirken. Disse strømningene blir ofte omtalt som kirkestriden og de gikk på motsetningene mellom liberal og ”positiv” teologi. I tillegg til disse finner en også en høykirkelig strømning. Den kan ikke sies å ha vært sterk, men i 1925 ble en organisasjon kalt Pro Ecclesia startet og fra starten ble en også enige om kjernen ”*man ville på apostolisk grunnlag og i sammenheng med den kirkelige tradisjon søke aa utvikle og berike kirketanken i vaart folk*”⁴⁹. Her sto den teologen Mikael Hertzberg (1874-1927)⁵⁰ i spissen, men også vår mann Blessing Dahle var med på stiftelsesmøter.⁵¹

17. oktober 1925 samlet fem prester, en teologisk professor og Mikael Hertzberg seg i en leilighet i Oslo. I tillegg til Hertzberg, var det professor Oluf Kolsrud (1885-1945)⁵², sogneprestene Blessing Dahle og Karsten Nordby, sjømannsprest Johnny Ursin og misjonsprest Karl Ludvig Reichelt.⁵³ De engasjerte seg ikke i kirkestriden, men var i teologisk henseende konservative. Det viktige var kirken og dens embete ”*Grunnen til dette er at Kristus har innstiftet embetet som en ordning uten hvilken menigheten verken frembringes eller oppbygges. (Embebe først, kirke så)*”⁵⁴ Også for de høykirkelige er det slik at troen skapes ved forvaltningen av evangeliet, men for dem er det også avgjørende hvem det er som forvalter. Den som forvalter skal stå i en ubrutt kjede mellom kallelse og sendelse helt tilbake til Kristus. Han må være en del av den apostoliske kjeden. En annen side som også var viktig for de høykirkelige var en kultisk orientert fromhet. Her var privatskriftemålet, det liturgiske bønnelivet og sakramentene viktige. Dette var de sentrale synspunkter hos de høykirkelige.⁵⁵

Pro Ecclesias stifter Mikael Hertzberg var den viktigste pådriveren frem til han døde i 1927. Han var ikke engasjert av kirkestriden, men hadde ett annet mål for øyet! Han ønsket å skape enhet mellom kirke og folk. Kirken måtte ikke svikte sitt folk i den sosiale nøden, men være en veileder hvor folket kunne søke sine svar. For å skape enhet mellom kirke og folk engasjerte han seg sterkt i de sosiale spørsmål, da ville den frie folkekirken fremstå. Han engasjerte seg også i det

⁴⁹ Oftestad. NTT 13 (1970) side, 196

⁵⁰ http://snl.no/Mikael_Skjelderup_Hertzberg. Dato 19.11.2013

⁵¹ Oftestad. NTT 13 (1970) side, 193

⁵² http://snl.no/Oluf_Kolsrud

⁵³ Oftestad. NTT 13 (1970) side, 196

⁵⁴ Oftestad. NTT 13 (1970) Side, 193f

⁵⁵ Oftestad. NTT 13 (1970) Side, 194

økumeniske arbeidet. Han så dette som en viktig brikke i å skape enhet. Dersom alle var innenfor den apostoliske suksesjon ville en bli nettopp dette, en enhet.⁵⁶

I forholdet til den apostoliske suksesjon knytter det seg mange historiske spørsmål, Hertzberg skriver blant annet om de gamle kirkebetegnelse, episcopatus og presbyter. På gammel-protestantisk og katolsk side er det to forskjellige syn på disse uttrykkene. I den katolske teori er det slik at det er Gud selv som har innstiftet episkopatet gjennom apostlene, med Peter i spissen. Fra den gammel-protestantiske side blir de to begrepene sett på som synonyme. Det ene ble opprinnelig brukt i jødiske områder, det andre i greske områder. Det ser ikke ut til at Hertzberg tok stilling til hva som var hva. Det viktige for han var at det grunnleggende syn på kirkens enhet hadde sin grunn i det kirkelige embete. Han skriver:

Hvad der er det første, embedet eller menigheden, om embedet har frembrakt menigheden eller menigheden har frembrakt embedet.... Egentlig er det embedet som i likhet med apostolatet er det første og det der fremkaller menigheden...tjenestens fullmakt og mundighet skriver sig i siste grund ikke fra menigheden, men fra apostlene og overdras gennem apostlene fra Herren selv.⁵⁷

For Hertzberg blir det da slik at embedets myndighet ikke deles ut av menigheten, men gjennom apostolatet og dermed gjennom Herren selv.⁵⁸

Bekjennelsestro presters broderkrets (stiftet 1919) holdt i 1927 et møte hvor hovedspørsmålet lød: "Hvordan skal vi stille oss til den høykirkelige bevegelse?" Her holdt sognepresten R. J. Slaattelid, senere nazi-prest, en innledning hvor han presenterte høykirkeligheten. Her tok han frem de sentrale punktene som, den synlige kirke som Kristi legeme, embedets sentrale betydning, engasjement for det økumeniske arbeid og viktigheten av at alle kirker skulle få ta del i den apostoliske suksesjonen. Det var viktig for Slaattelid å få frem at den høykirkelige bevegelse var konservativ i sin form. De tok avstand fra den subjektivismen og relativismen man fant i den liberale teologi. Kirken måtte være bekjennende, liberalismen kunne ikke finne noen plass innen den høykirkelige. Det kan jo tenkes at den konservative holdningen en fant blant de høykirkelige hadde betydning for Blessing Dahle da han valgte å bli i statskirken under krigen. Pro Ecclesia ser

⁵⁶ Oftestad. NTT 13 (1970) Side, 195

⁵⁷ Oftestad. NTT 13 (1970) Side, 199

⁵⁸ Oftestad. NTT 13 (1970) Side, 198f

ut til å ha gått i oppløsning i siste halvdel av 1932. De hadde stort sett et medlemstall på rundt 50, med det høyeste rett før nedleggelsen med 60 medlemmer.⁵⁹

Tanken om den apostoliske suksesjon og episkopatet var ikke ny for Blessing Dahle. I 1925 skrev han tre artikler i *Lutherske Kirketidende* med overskriften ”episkopatet og misjonsmarken” og to med overskriften episkopatet og missionen. Videre var jo heller ikke denne tanken fjern fra misjonsmarken i Zululand, hvor den første misjonæren Hans Paludan Smith Schreuder var også opptatt av dette spørsmål. Da arbeidet endelig begynte å løsne kom spørsmålet om flere prester. Schreuder gikk motvillig med på å ordinere tre hjelpere. For å løse problemet ble han kalt til Norge hvor han ble vigslet til biskop for “den Norske Kirkes Missionsmark” av Bergensbiskopen Peter Birkeland (1807–1886)⁶⁰. Han var da biskop for områdene i Zululand og den nye misjonsmarken på Madagaskar, som han besøkte i 1867 og 1869.⁶¹ Blessing Dahle skrev også en kantate i forbindelse med 100-årsmarkeringen av Schreuders fødsel. Denne kantaten ble fremført i Durban i 1917 og i 1928, da i en utvidet utgave på Gjøvik.⁶²

3.5 Olavsjubileet 1930

I 1890 årene våknet Olavsinteressen for alvor i Norge. I 1893 skrev presten Christopher Bruun (1839-1920)⁶³ en artikkel i *Lutherske Kirketidende* hvor han mente at det var på tide at Den norske kirke husket på Olav den hellige som kristendommens grunnlegger i Norge. Det burde den gjøre ved å gjeninnføre Olsok som kirkelig festdag.⁶⁴

Bjørnstjerne Bjørnson (1832-1910)⁶⁵ var en av de som i 1897 støttet Bruns forslag. Han foreslo at 29. juli skulle bli Norges nye nasjonale kirkedag. I *Verdens Gang* skrev han:

Hvem udenfor kristendommens stifter og hans første diciple har den fortjeneste af norsk kristendom, dens milde seder, lovligheten, kunsten i kristendommens følge som Olav den hellige?⁶⁶

⁵⁹ Oftestad. NTT 13 (1970) Side, 199ff

⁶⁰ <http://nbl.snl.no/search?query=Peter+Birkeland&search=%E2%86%92>. Dato 20.11.2013

⁶¹ http://nbl.snl.no/H_P_S_Schreuder/utdypning. dato 20.11.2013

⁶² Grønland. (2008) Side, 30

⁶³ http://nbl.snl.no/Christopher_Bruun/utdypning. Dato 22.11.2013

⁶⁴ Østang. (1997) Side, 58

⁶⁵ http://nbl.snl.no/Bj%C3%B8rnstjerne_Bj%C3%B8rnson%2Futdypning. Dato 22.11.2013

⁶⁶ Østang. (1997) Side, 59

Bruun kommenterte dette i *Kirke og Kultur* der han skrev ”dette var underlige ord i en fritenkers munn”. Så slo han fast at Bjørnsons motiver var politiske, men sa videre at når kirkens motstandere for en gangs skyld hadde rett, måtte man lytte.⁶⁷

Også Fritjof Nansen så viktigheten av Nidaros som nasjonalt symbol. Da han reiste sørover kysten etter sin polferd med Fram, stoppet han i Trondheim, hvor det ble holdt en konsert for å hylle Olav Trygvanson (968-1000), en annen Olav som var sentral når det kom til kristendommens innførelse og det å skape nasjonalfølelse. Under dette oppholdet skal han ha uttalt ”Gamle Nidaros, som trods alt er Norges Hjerte”.⁶⁸ Da Norge fikk sin uavhengighet i 1905 og den danske prins Carl ble valgt til konge, ville han bli kronet i Trondheim domkirke.⁶⁹

28. juli 1930 ble det holdt vigslingsgudstjeneste i Nidarosdommens vestskip. Denne gudstjenesten var den første av de to høydepunktene i forbindelse med Olavsfesten. Den andre var friluftsgudstjenesten, som ble holdt på Stiklestad Olavsdagen 29. juli. Hele 40 000 var til stede under arrangementet.⁷⁰

Feiringen på Stiklestad ble gjennomført i nasjonalkristelig ånd og skapte i seg selv også en bølge av nasjonalkirkelig tilhørighet blant folket. Stedet ble forbundet med det norske, og med innføringen av det kristne. Også Blessing Dahle var involvert i forbindelse med jubileet i Trondheim. Han hadde tidligere vært en talsmann for at Nidaros måtte løftes ”til gammel prakt” og at erkebispestolen måtte gjeninnføres. I forkant av jubileet ble det satt ned en kantatekomite, og 28 oktober 1928 ble det utlyst en konkurranse om den beste teksten til en kantate. Det kom inn hele 56 forslag, 26 var skrevet på nynorsk og 30 som var skrevet på bokmål. Etter en utvelgelse sto de igjen med fem forslag. Her var det tre på nynorsk og to på bokmål hvor en fant Blessing Dahles forslag med kantaten ”Natt, Gry, Dag”. Utkastene til Olav Gulvaag (1885-1961)⁷¹ og Heming R. Skrede gikk av med første og andreplassen. Blessing Dahle klaget over at disse kantatene manglet det sterke kirkelige element. Han mente at en kantate som skulle oppføres på Olavsdagen, burde ha et bredere liturgisk grunnpreg enn det en kunne finne hos det to. Han anerkjente dem som gode verk, men han regnet dem som dramaer, ikke kantater til bruk i kirkerommet. Etter mye frem og tilbake endte det med at Blessing Dahles kantate ble fremført

⁶⁷ Østang. (1997) Side, 59

⁶⁸ Østang. (1997) Side, 59

⁶⁹ Østang. (1997) side 172

⁷⁰ Østang. (1997) side 132

⁷¹ http://no.wikipedia.org/wiki/Olav_Gulv%C3%A5g. Dato 22.11.2013

den 6. og den 8. august, med Arild Sandvold som dirigent og Einar Bondsaksen ved orgelet.⁷² Interessen for Olavsjubileet delte Belssing Dahle med Ole Johan Berntsen Kvasnes og Dagfinn Zwilmayer, NS-biskoper som også stilte seg til disposisjon for NS-kirken noen år senere⁷³.

Arven etter Olav Den Hellige ble et symbol for det nasjonal kristelige. Dette skulle det unge partiet Nasjonal Samling utnytte i 1934, da man la en avslutning på sitt riksmøte i Trondheim på Stiklestad. Mange så på partiet som et livssynsparti som vernet om de kristne grunnverdiene, mot kommunismen og materialismen, og bygget opp om det nasjonale. De valgte også solkorset til sin logo, et gammelt kristent symbol. NS var opptatt av stedet, som symboliserte en sterk nasjonaltilhørighet, og dermed slik jeg ser det, kunne virke identitetsskapende.

3.6 Medlem av NS

Nasjonal Samling (NS) ble formelt registrert som et politisk parti 28 juli 1933. Ved valget samme år, oppnådde partiet bare 27850 stemmer. Dette var den høyeste oppslutningen partiet oppnådde i fredstid.⁷⁴ Partiet fulgte i sporet av de nasjonalsosialistiske strømninger som fantes i Europa i mellomkrigsårene. Det norske NS, med prestesønnen Vidkun Quisling som leder, var ikke en kopi av det en kunne finne i Tyskland, men en variant tilpasset det norske samfunn. Det som var likt, var at det var en autoritær bevegelse med en leder, en fører. Partiet var antidemokratisk og antiliberal. NS var mot den ”egoistiske materialismen” som en kunne finne i marxismen og i liberalkapitalismen.⁷⁵ Fra 1935 kunne en se at partiet hadde en antisemittisk tankegang. Dette ble enda mer tydelig fra 1938. Den høyeste oppslutning fikk partiet i 1943, da det hadde 43 400 medlemmer.⁷⁶ Blessing Dahle var medlem av partiet fra stiftelsen til nedleggelsen i 1945.

NS sitt mål for samfunnet kan en lese ut av partiprogrammet fra 1934:

Nasjonal enhet uten klassesetninger og partier, et solidarisk norsk folkesamfunn bygget opp organisk på yrkeslivets grunn, med et sterkt og stødig styre: Et faglig folkestyre! Overalt må gjelde at hensynet til hele landet går foran enkeltpersoners, partiers og landsdelers særinteresser. Egennytte gjennom folkenytte. Vi er et rike. Vi skal bli et folk.⁷⁷

⁷² Grønland. (2008) side 29f

⁷³ Torgeisen (2008), Utnes (2012)

⁷⁴ http://snl.no/Nasjonal_Samling Dato 04.12.2013

⁷⁵ Norrman. (1998) Side, 33

⁷⁶ http://snl.no/Nasjonal_Samling Dato 04.12.2013

⁷⁷ Norrman. (1998) Side, 33

Blessing Dahle må ha identifisert seg med dette. Vekten på det nasjonale, sterkt og stødig, med en fører, ikke så ulikt Zuluenes høvding-system. Alle skulle bli like og jobbe for felles mål. Enkeltindividets interesser var uten interesse. Dette skulle læres fra barneårene ved en frivillig arbeidstjeneste hvor følelsen av å bygge landet sammen og solidaritet skulle bli styrket. Det voksne arbeidslivet skulle være en rett og en plikt til alle.

Når det kom til kultur, het det at presse, teater, radio og film skulle den fremme nasjonens interesser. Videre, i paragraf 22 i det fjerde avdelig, kan en lese at kristendommens grunnverdier, skulle vernes. Noe mer fantes ikke i partiets program når det kom til kirkepolitikk.⁷⁸ Denne paragraf må ha tiltalt Blessing Dahle, en helt åpen forpliktelse, med rotfeste i folket, og med en sterk ledelse.

Partiet var et lovlig parti frem til den norske regjering i London 22. jan. 1942 erklærte medlemskap i partiet for straffbart. Dermed ble NS-medlemmer under rettsoppgjøret etter krigen kollektivt tiltalt for landssvik. Blant dem var også Blessing Dahle, som ikke bare hadde vært passivt medlem, men som hadde vært i NS-tjeneste fra krigens begynnelse til dens slutt. I avhøret av ham datert 28. august 1945. holder han fast på sin uttalelse i ”Morgenavisen” noen år tidligere ”Ufattelig hvordan et Guds barn kan være noe annet en nasjonalsosialist”⁷⁹ ⁸⁰.

3.7 Oppsummering

Blessing Dahle hadde flere opphold i Tyskland. Under det siste oppholdet utviklet han vennskap med professor Carl Meinhof. Han var foruten sitt yrke også politisk aktiv. Dermed er det utenkelig at Blessing Dahle ikke har blitt påvirket av hans politiske ståsted. Samtidens uroligheter i mellomkrigsårene og folkets rop etter en fører som kunne lede dem ut av den sosiale nøden må ha gjort sterkt inntrykk.

Blessing Dahle fremstår som en mann med en høykirkelig profil, som var opptatt av det nasjonale, og forholdet mellom folk og kirke. Han kjempet mot gudløsheten og moralsk oppløsning. Denne type engasjement delte han med flere kollegaer/kristne i denne tiden. Hans syn på det nasjonale forklarer også til en viss grad hvorfor han meldte seg inn i NS allerede fra partiets etablering i 1933 og hvorfor han forble medlem helt frem til frigjøringen i 1945.

⁷⁸ Norrman. (1998) Side, 34-36

⁷⁹ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

⁸⁰ http://snl.no/Nasjonal_Samling Dato 11.11.2013

4.0 Engasjement og aktivitet under okkupasjonen

I 1947 ble Blessing Dahle tiltalt for landssvik. Jeg har valgt å bruke dokumenter fra denne rettssaken for å belyse Blessing Dahles rolle og holdninger slik han så det i et tilbakeblikk, det vil si hans versjon av saken. Jeg nyanserer dette opp mot annen dokumentasjon.

Den 28. august 1945 ble Blessing Dahle innkalt til avhør hos politimesteren i Bergen. Her ble hans forhold til NS brakt på banen og i forhøret kom følgende frem: Han meldte seg inn i NS samme året som partiet ble stiftet. Han opprettholdt sitt medlemskap helt til kapitulasjonen. Her får vi vite at Blessing Dahle like etter krigsutbruddet i 1940 meldte seg ut av partiet, det fordi han hadde store tvil om hvorvidt fortsatt medlemskap under de vanskelige forhold i landet var forsvarlige. Denne utmeldelsen gjorde han skriftlig til daværende lagfører i Ullern.

Lagføreren ba han om å trekke sin utmeldelse tilbake da det kunne se ut som om han hadde sviktet NS sin ideologi. Blessing Dahle på sin side hadde sympati for NS sitt sosiale program, men var kommet i tvil om fortsatt medlemskap ville være riktig etter Hirdens opptreden. Videre var hans kone engelsk orientert og sterkt fiendtlig innstilt mot NS. Hun hadde også fått sin oppdragelse i Sør-Afrika. Han mente det var en ting å støtte NS i fredstid, men han var nå veldig i tvil. I det hele var han lite aktiv politisk, hevdet han selv. I det vanskelige spørsmålet om medlemskap, viste han til et rundskriv han hadde mottatt av Biskopen i Oslo, Eivind Berggrav, (som skulle komme til å bli den sentrale skikkelse i kirkekampen), angående spørsmålet om medlemskap i NS, der sto det:

Enhver må her følge sin overbevisning. Ut over dette verken kan eller må noen la seg drive av hvilket som helst hensyn. Et blikk på den uttalelse som den konstituerte sjef for kirke og undervisningsdepartementet gav til dagen den 11. oktober, gjør det klart at det ikke fra ansvarlig hold er tanke på å tvinge eller presse geistligheten i politisk henseende. Kirken skal ha ubetinget arbeidsro, uttales det her. Forutsetningen er at kirken på sin side holder seg til sin oppgave, altså ikke griper inn på andre områder, for eksempel, det politiske. En sak for seg er at en prest kan ta det standpunkt han som borger i samfunnet er berettiget til, også i politiske henseende, bare at dette ikke har noe med hans stilling som prest og embetsmann å gjøre. Enhver følge sin samvittighet og overbevisning.⁸¹

⁸¹ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

Dette skrivet fra Berggrav brakte all tvil til opphør hos Blessing Dahle, sa han selv. Og da han forøvrigte mente at NS sitt program gav de beste forutsetningene for å løse de sosiale problem, så han ingen grunn til utmeldelse. Dette viser at Berggrav hadde en tvetydig holdning, i hvert fall i begynnelsen av krigen. Blessing Dahle bruker Berggravs uklare holdning i begynnelsen av krigen til å forskjønne sin egen posisjon.⁸²

4.1 Kirkekampen

Selv om ting tyder på at biskop Berggrav hadde en uklar stemme i begynnelsen av krigen, skulle han likevel bli den som førte an i kampen mot den nazistiske stat. Da Tyskland 9. april i 1940 invaderte Norge, var tanken at det skulle tjene militære formål, men det fikk også konsekvenser når det kom til det politiske og ideologiske. Blant de kristne i Norge kunne man finne en del som var positivt innstilt til Hitler og hans politiske program. Det gikk på at han bekjempet pornografi, prostitusjon og var en sterk motstander av kommunismen. Likevel var flertallet av den norske befolkningen kritisk til avskaffelsen av demokratiet. I det norske partiet NS kunne en finne både lekfolk og prester som sympatiserte med dette. Men etter hvert som den antisemittiske profilen ble mer og mer fremtredende, meldte flere og flere seg ut av partiet i mellomkrigstiden. Når det kom til det kirkepolitiske, gjorde nazistene ved Terboven det klart at kirken skulle få forsette sitt arbeide som før. Betingelsen var at forkynnelsen skulle være politisk nøytral, og at kirken ikke hindret utviklingen av den nye tid. Dermed var det klart at også innen kirken ville okkupantene gjøre sine forandringer, eller tilpasninger.⁸³

Etter okkupasjonen ville nazistene sette inn et administrasjonsråd som skulle styre med tysk kontroll. Dette ville de forankre i embetsmenn oppnevnt av høyesterett. Da dette ikke gikk som de ville, fikk Nasjonal Samling denne oppgaven. Partiet ville verne om de kristne grunnverdier, men det måtte ikke gå på bekostning av idealer som fysisk styrke og mannsnot. NS hadde som mål å få til en fredsavtale med Tyskland, hvor de deretter ville skape et nytt Norge etter nazistisk mønster. Som et ledd i dette, skjønte de at den ideologiske kampen om folket måtte vinnes. Det kunne de bare greie ved hjelp av de viktige samfunnsinstitusjonene som skole, kirke og rettsvesen. Dette førte til konfrontasjoner mellom kirken og det nye styret. Biskopene måtte etter press sende ut en ny kirkebønn hvor bønnen for kongen ble utelatt. Denne nye kirkebønnen ble sendt ut til landets menigheter høsten 1940 for at man skulle slippe å måtte legge inn en bønn for

⁸² Se artikkel i Vårt Land torsdag 14.nov 2013

⁸³ Oftestad m.fl. (2005) Side, 270 f

det nazistiske styret. Videre ble det satt inn nazistisk kontroll over de radiostyrte overføringer av gudstjenester.⁸⁴

Kirken, med Berggrav i spissen, så tidlig at kirken og nasjonalsosialismen var på kollisjonskurs. Han valgte å føre en varsom linje. Det var viktig først å skape enhet i kirken, for dermed å stå samlet. Lekfolket, de lavkirkelige og de høykirkelige, skulle danne en enhet som var sterk nok til å stå imot det nye styret. Berggrav lyktes i dette arbeidet, og sammen med Ole Hallesby og Ludvig Hope, (generalsekretær i Norsk Luthersk Misjonssamband) ble ”Kristent Samråd” opprettet. Dette ble ikke bare positivt mottatt i kirken, men det skulle vise seg at rådet tjente sin hensikt. De som før hadde stått langt fra hverandre, sto nå sammen i felles front. De første konfrontasjonene kom allerede på nyåret 1941. Hirten sto frem med voldshandlinger og overgrep, og rett før jul fikk prestene beskjed fra politiet at de skulle oppgi sin sjelesørgeriske taushetsplikt av hensyn til statsinteresser. Rettsstaten gikk i oppløsning, og staten ville oppheve uavhengigheten til rettsvesenet. Dermed fant Høyesterett det umulig å kunne forsette sitt arbeide, og det endte med at dommerne la ned sine embeter rett før jul i 1941. Kirken reagerte på denne uheldige utviklingen og sendte inn en klage til Kirke og undervisningsdepartementet. De advarte mot den farlige retningen de hadde vært vitne til. I sin klage tok de opp både saken angående Høyesterett, og den opphevelsen av presters taushetsplikt på det sjelesørgeriske, som gikk på kirken. Denne klagen ble trykt opp i 50000 eksemplarer, og den ble lest opp i frikirker og Den norske kirke i form av et ”hyrdebrev”. Staten svarte med et brev hvor de påpekte at brevet var en statsfiendtlig handling mot et ”statsbærende parti”, og at prester skulle holde seg til det ”oppbyggelige og evighetsmessige” i sin forkynnelse, det for og unngå splittelse i folket. Dette siste var et synspunkt Blessing Dahle delte. Det viser hans engasjement i forbindelse med NRK-gudstjenestene.⁸⁵

Ved krigens begynnelse hadde Nasjonal Samling svært liten støtte blant prestene. Det var bare fire-fem prester, og blant dem var Peder Joakim Blessing Dahle og Sigmund Feyling (1895-1980)⁸⁶. Etter at krigen var et faktum, fikk partiet flere prester som medlemmer. Noen av dem skulle vise seg å bli gode støttespillere for det nye regimet. I 1941 gikk Hitler til angrep på Sovjetunionen. I Norge ble det proklamert at dette var en krig mot det gudløse samfunn i øst, og

⁸⁴ Oftestad m.fl. (2005) Side, 270 ff

⁸⁵ Oftestad m.fl. (2005) Side, 271 ff

⁸⁶ Torgersen (2011) Side, 41

det kom et opprop til støtte for en norsk legion som skulle dannes. Dette oppropet var signert av 27 prester, blant andre Blessing Dahle. Kirkedepartementet sendte dette ”Legionæroppropet” ut til alle prester og oppfordret dem til å skrive under, men de oppnådde bare 20 underskrifter til. Sigmund Feyling var den som på departementets side skulle føre kirkekampen. Det ble viktig å få kontroll slik at en kunne utøve ideologisk påvirkning. For å vinne frem i dette ble det å nøytralisere biskopene viktig, og da særlig Berggrav. Som et ledd i dette sendte departementet høsten 1941 ut et rundskriv direkte til prestene. Dette falt ikke i god jord hos biskopene, men Feyling svarte at dette var en nyordning slik at biskopene kunne slippe unna litt administrativt arbeid, og dermed kunne ha bedre tid til åndelig tilsyn og forkynnelse. Igjen ser vi den holdningen som skulle prege kirkedepartementet gjennom okkupasjonstiden, kirken skulle ikke være politisk, men konsentrere seg om det ”oppbyggelige og evighetsmessige”.⁸⁷

1 februar 1942 ble Vidkun Quisling innsatt som ”ministerpresident” og ble leder for en ”nasjonal” regjering. Hans myndighet var svært begrenset, det var Terboven som satt med den egentlige makten. Ved denne statsakten skulle det holdes en festgudstjeneste i Trondheim. I departementet bestemte man at denne skulle holdes av Blessing Dahle, og dermed ble domprost Arne Fjellbu (1890-1962) sin gudstjeneste fortrenget. Fjellbu reagerte med å tillyse en ny gudstjeneste senere på dagen. Dette ble kjent og under denne ble folk hindret i å delta av politiet. Biskopen i Trondheim protesterte, men det endte med at Fjellbu mistet sin stilling. Dette var den utløsende faktor til at biskopene 24. februar la ned sine embeter. De mente det var uforenelig med deres kall å samarbeide med en stat som tok seg til rette ovenfor kirken og dens ledere, lovlig innsatte biskoper og prester, dermed en kirke på avveier. Etter å ha nedlagt sine embeter, gitt dem av staten satt biskopene nå igjen med den åndelige tilsynsdelen som de valgte å beholdt hele okkupasjonstiden.

Mange innen kirken var nå opptatt av å bryte bandet til kirken. På Vestlandet var det satt i gang et arbeid med å begrunne et kommende brudd ut fra et teologisk og kirkelig ståsted. Men det var Kristent Samråd som skulle komme med det viktige bekjennelsesdokumentet kalt ”Kirkens Grunn”. Dette ble sendt til alle prester i landet med oppfordring til å legge ned sine embeter. Også her skulle prestene beholde den del av jobben som ikke berørte det statlige. Dermed nedla et stort flertall av prestene sine embeter den 4. april 1942, 1.påskedag, og ved utgangen av året

⁸⁷ Oftestad m.fl. (2005) Side, 273 f

hadde 645 av landets 699 prester nedlagt sine embeter. Gjennom krigen var det bare 61 prester som opprettholdt sin lojalitet ovenfor staten. Etter at prestene hadde nedlagt sine embeter, gikk kirkekampen inn i en ny fase. Biskopene var under streng kontroll, og dermed måtte en ny ledelse inn for Den norske kirken. Løsningen kom sommeren 1942, da ”Den midlertidige kirkeledelse (DMK)” ble opprettet under ledelse av professor Ole Hallesby. Da den sto frem i offentligheten erklærte staten den straks som grunnlovstridig og oppløste den. Men, det viste seg at kirkens kamp hadde stor tilslutning blant folket. Av de prester som hadde nedlagt sine embeter, var det over 200 som ble utsatt for forvisning, arrestasjoner og forfølgelse. To måtte også bøte med livet. Berggrav, som hadde startet det hele, ble internert på sin hytte i Asker, og Ludvig Hope og Ole Hallesby ble sendt til Grini. Etter dette ble DMK tvunget til å gå under jorden og forsette sin virksomhet i stillhet. Av de 60 prestene som forble lojale ovenfor det nazistiske styret, er det mye som ser ut til å skille dem. Likevel ser en at de gjerne hadde en tiltrekning mot det nasjonale, og delte den store frykten fra kommunismen. Dermed må nazismens antikomunisme ha virket tiltrekkende. Blant disse 60 var Blessing Dahle, Zwilgmayer og Kvasnes.⁸⁸

4.2 Blessing Dahles oppdrag i NRK på vegne av NS

Blessing Dahle hadde tidlig flere oppdrag på vegne av Kirkedepartementet. Første oppdrag fikk han allerede i 1941 i forbindelse med de radiokringkastede NRK gudstjenestene. NRK ble fra 25 september 1940 overtatt av Kultur og Folkeopplysningsdepartementet. Da ble NS-folk plassert i NRKs ledelse med advokat W.F.K. Christie som den ansvarlige og Edward Sylou Kreutz som ansvarlig for de religiøse sendingene. 20. september var gitt ordre om at de oppsatte radiogudstjenestene skulle erstattes med gudstjenester ved NS-lojale prester. Gudstjenesten som var planlagt holdt av Sverre Jervell (1882–1955)⁸⁹ fra Hamar 29. september, ble erstattet med en overføring av gudstjenesten til Øyvind Hoem i Hoff. Dette førte til protester til de tyske myndigheter, men svaret var at dette var en ordre. Under denne gudstjenesten kunne den norske befolkningen høre Hoem takke Gud for at han hadde sendt Quisling og hans menn.⁹⁰

Etter flere konflikter på grunn av kravet om forhåndssensur ble ansvaret for radiogudstjenestene den 22. februar 1941 overført til Kirkedepartementet, og dermed var det ekspedisjonssjef, tidligere prost i Egersund, Sigmund Feyling som hadde ansvaret. Han satte sammen en ny

⁸⁸ Oftestad m.fl. (2005) Side, 274 ff

⁸⁹ [http://nbl.snl.no/.search?query=Sverre Jervell Dato 06.12.2013](http://nbl.snl.no/.search?query=Sverre+Jervell+Dato+06.12.2013)

⁹⁰ Norrman. (1998) side 66

programkomité bestående av prestene Lars Føyland, Ingvald B. Carlsen (1887-1953)⁹¹ og Blessing Dahle. Ingen av disse tiltrådte, men Blessing Dahle ble brukt som konsulent fra 11. desember 1941 og frem til han ble forordnet biskop i Bergen 1 juli 1943⁹²

I avhøret av Blessing Dahle 28. august 1945 kom det frem at han mente radiogudstjenestene ikke skulle være politiske og at dette var sakens kjerne. Flertallet av de norske prestene mente at Guds ord og forkynnelsen skulle være fri, og at man skulle kunne ta stilling til dagsaktuelle hendelser dersom disse utviklet seg i uheldig eller antireligiøs retning. På den annen side mente Kirkedepartementet og NS-prestene at forkynnelsen skulle være knyttet til Guds ord, som blant annet sa at man som er kristen ikke skal sette seg opp i mot øvrigheten.⁹³ Foranledningen viser Blessing Dahles lojalitet ovenfor øvrigheten. Dette hadde han til felles med Kvasnes.⁹⁴ Blessing Dahle sa i avhøret at han under sitt arbeid med de religiøse sendingene hadde fulgte en helt ”upolitisk linje”. Han sier at han like gjerne nektet prekener av NS-prester hvor politiske motiver kom frem, som han nektet prekener fra flertallet, hvis de var politisk farget. Det tyder på at han prøvde å være nyansert, men hvor objektiv han var, skal være usagt.⁹⁵

4.3 Blessing Dahles forslag til nyordning

1. mars 1941 søkte Blessing Dahle departementet om permisjon fra sin prestegjerning for å jobbe med en plan for en kirkelig nyordning. Dette var et arbeid han hadde engasjert seg i også tidligere. Allerede i 1928 holdt han et foredrag om dette på et bispedømmemøte på Lillehammer. Her la han frem grunntrekkene i sin plan. I hovedsak var det en nyorientering med særlig tanke på ordinerte prester og teologer som gikk arbeidsledige. For å gi jobb til flere ville han splitte opp vidstrakte og folkerike menigheter. Dette skulle ikke føre til en økt belastning for det offentlige. Han ville her at menighetene selv skulle bære det økonomiske ansvaret. Denne planen ble også i sin tid sendt inn til daværende biskop i Oslo Johan Lunde (1866-1938)⁹⁶, og til Kirkedepartementet, men uten at han fikk noen respons på det. Etter at de kommissariske statsråder ble utnevnt 25. september 1940, la Blessing Dahle planen frem for Quisling som viste

⁹¹ http://nbl.snl.no/Ingvald_B_Carlsen/utdypning Dato 06.12.2013

⁹² Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

⁹³ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

⁹⁴ Torgersen (2011) Side, 45

⁹⁵ Landssviksaken. D150 dok 143 tiltalebeslutning. 5. feb 1947

⁹⁶ http://nbl.snl.no/Johan_Lunde%2Futdypning Dato. 06.12.2013

ham videre til kirkeministeren. Et halvt år senere fikk han permisjon for å kunne utarbeide et nærmere utkast.⁹⁷

Planen han da kom opp med, gikk i korte trekk ut på en oppdeling av menighetene for å gjøre den kirkelige betjeningen mer effektiv. Slik kunne en sikre at kristendommen fikk en større innflytelse på folk, som han mente hadde utviklet seg i motsatt retning. Han mente at en måtte aktivisere menighetene gjennom å gi et større økonomisk ansvar for drift og vedlikehold av kirkene. Det ville skape et eierforhold. Han mente det måtte la seg gjøre at menighetene selv skaffet til veie de nødvendige midler til å dekke sine utgifter, da med unntak av prestelønnen som skulle dekkes av det offentlige. På denne måten ville prestene som tidligere få en uavhengig økonomisk stilling, ubundet av menighetene. Blessing Dahle knytter prestene til statsmakten.⁹⁸

På grunn av kirkestriden måtte Blessing Dahle legge ned sitt arbeide. Han skjønte at det ville bli nedstemt til tross for at det etter hans mening ikke hadde noe med den aktuelle politiske situasjonen å gjøre. Blessing Dahle presiserer i avhøret at det aldri var hans mening å tilstrebe noen endring i kirkens forfatning. Det han ikke så, var at han prøvde å utnyttet situasjonen til å få gjennom sine planer (presten-staten-Fører/leder).⁹⁹

4.4 Bolsjevikopporet

15 juli 1941 ble det såkalte bolsjevikopporet presentert i pressen. Hensikten var å rekruttere norske soldater til den tyske kampen mot Sovjetunionen. I dette opporet var det 27 prester som hadde skrevet under, og blant dem var Blessing Dahle. Her kunne man lese:

Den avgjørende sluttkampen mot bolsjevismen og den internasjonale gudløshetsbevegelse er i gang. Alle må være klar over hva dette gjelder. Det gjelder hvorvidt vi skal beholde våre kirkehus eller om de skal nedrives og omdannes til gudløshetsmuseer. Det gjelder hvorvidt våre barn fortsatt skal ha en kristen oppdragelse og en kristen skole. Det gjelder i det hele tatt hvorvidt vi fremdeles skal beholde kristen tro, moral og kultur i dette land. Undertegnede prester oppfordrer det norske folk til å stå samlet i denne sjebnetunge tid for vårt land og folk. For Norge og Finland mot bolsjevismen.¹⁰⁰

⁹⁷ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

⁹⁸ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

⁹⁹ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

¹⁰⁰ Norrman (1998) Side, 94

I avhøret sa Blessing Dahle at han anså dette som sin selvfølgelig plikt som en kristen å undertegne oppropet. På den tiden var felttoget mot Russland i gang, men de krigspolitiske sidene ved saken var uten interesse for Blessing Dahle. Han undertegnet, som han sa i avhør, utelukkende ut fra sin religiøse innstilling. Han ville ha gjort det samme mot alle land som motarbeidet kristendommen, selv om det hadde hatt krigspolitisk betydning. For Blessing Dahle var det slik at det antireligiøse, bolsjevistiske syn måtte bekjempes, og når han var med i NS, var det fordi de forsvarte de kristne grunnverdier. I avhøret sa han at han ikke hadde kjennskap til at oppropet ble brukt i kampen for å verve norske soldater til den norske legion som skulle settes inn i Finland i kamp mot bolsjevismen. Han hevdet at denne siden av saken ikke hadde noen interesse for ham. Han så dette som et rent prinsipielt religiøst spørsmål. Han ser ikke at han konsekvent forholdt seg til en ideologi. Hans politiske ståsted kan virke uklart.¹⁰¹

4.5 Statsakten 1 februar 1942

Søndag 1. februar 1942 ble Vidkun Quisling innsatt som ministerpresident ved den såkalte statsakten på Akershus. Han utnevnte etter dette sine 13 ministre og holdt sitt første statsråd på Slottet den 5. februar. Da han tiltrådte, kunngjorde han at han hadde den samme myndighet som etter Grunnloven §16 tillå Kongen. Dette innebar også myndighet ovenfor kirken.¹⁰²

Tidligere samme uke var Blessing Dahle blitt oppringt av ekspedisjonssjef Sigmund Feyling. Han fikk forespørsel om han ville tale under gudstjenesten i Trondheim domkirke den 1. februar. Blessing Dahle sa i forhøret at han ble overrasket over denne henvendelsen. Feyling gjorde ham oppmerksom på at det skulle være en festgudstjeneste i forbindelse med en nasjonal begivenhet som han ikke kunne gå nærmere inn på. Blessing Dahle spurte om det var noe bestemt budskap han skulle bringe frem, men Feyling svarte bare at det skulle være en alminnelig gudstjeneste av nasjonal karakter, at nasjonalsangen skulle synges og at gudstjenesten skulle ha en festelig ramme. På dette grunnlaget mente Blessing Dahle at han ikke kunne takke nei, og sa seg da villig til å dra til Trondheim. Denne gudstjenesten skulle radiooverføres. Det er interessant å merke seg at han spurte om det var noe spesielt budskap han skulle fremføre. Det kan tyde på at han ikke var helt upolitisk i sin forkynnelse.¹⁰³

¹⁰¹ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

¹⁰²<http://www.arkivverket.no/arkivverket/Bruk-av-arkiv/Nettutstillinger/Riksarkivets-vaarslipp>

2011/Quislings-

andre-regjering-1.-februar-1942-8.-mai-1945

¹⁰³ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

Den 28. februar 1942 sendte Blessing Dahle et brev til domprost Arne Fjellbu hvor han oppgir hvilke salmer som skal brukes under gudstjenesten. Samtidig gjorde han oppmerksom på at gudstjenesten skulle ha et så festlig preg som mulig, og at dersom det skulle være altergang, måtte denne finne sted etter at gudstjenesten var ferdig, i full overensstemmelse med alterboken. Før han reiste til Trondheim, ble han av Feyling gjort oppmerksom på at domprost Fjellbu og biskop Støren hadde protestert mot at Fjellbu måtte vike for Blessing Dahle. De mente at dette stred mot all kirkelig lov og orden. Feyling hadde i et telegram svart ved å vise til et rundskriv av 15. august 1928. Der sto det at ved særskilte høver, da særlig på nasjonale festdager, kunne det på Departementets direkte foranledning holdes gudstjeneste ved en annen enn stedets prest. Det var Blessing Dahle enig med Departementet i og fant ingen grunn til å trekke seg.¹⁰⁴

Han ankom Trondheim fredag kveld, og påfølgende morgen ringte han til domprost Fjellbu. Han kunne bekrefte at han hadde mottatt brevet fra ham, og at alt var i orden med hensyn til gudstjenesten. Senere på dagen avla Blessing Dahle biskop Støren et besøk og fortalte at det ikke var etter eget ønske, men etter anmodning fra Departementet han skulle holde gudstjenesten. Videre forklarte han at det ikke skulle forekomme noe uvanlig under gudstjenesten. I avhøret sa Blessing Dahle at biskop Støren uttrykte glede over dette.¹⁰⁵

Samme ettermiddagen hørte Blessing Dahle at domprost Fjellbu hadde sendt ut en løpeseddel hvor det ble annonsert en ekstra gudstjeneste samme søndag klokken 14:00. I samme løpeseddel meddelte Fjellbu at departementet hadde forordnet en spesiell gudstjeneste klokken 11:00. Samme dag kom også menighetsbladet ut, og her kunngjorde han det samme. Dette vitner om stor aktivitet og engasjement. Blessing Dahle diskuterte Fjellbus alternative gudstjeneste med flere NS-folk. De oppfatter det hele som en protest. Fra NS-hold fikk han spørsmålet om det skulle rettes en henvendelse til departementet for å få stoppet Fjellbus gudstjeneste. Men, Blessing Dahle gjorde oppmerksom på at han var kommet til Trondheim for å preke. Han ville ikke delta i noen strid som kunne få politiske konsekvenser. Dette utsagnet vitner om at han visste at NS kunne ta kontakt med departementet for å skape hindringer for domprostens gudstjeneste. Blessing Dahle fortalte også at han ikke hadde vært inne i kirken før gudstjenesten. Etter klokkeringing gikk han ut i kirken fra sakristiet. Da ble han overrasket over at domkirken var flankert av hirdens sorte og gule faner. Kirken var nærmest full, ca 1200 personer. Det var en del

¹⁰⁴ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

¹⁰⁵ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

i uniformer og en det uten. Han sa han reagerte på dette, da han mente det var uriktig i forhold til den politiske situasjonen. Likevel holdt han sin gudstjeneste som normalt. Først senere på dagen hørte Blessing Dahle radiosendingen fra Akershus. Først da sier han at han ble kjent mer den såkalte stastakten, og først da forsto han at gudstjenesten i domkirken hadde blitt forordnet i denne anledning.¹⁰⁶

Etter dette ble det reist stor kritikk mot Blessing Dahle fordi han hadde holdt festgudstjenesten i domkirken. Domprost Fjellbu hevdet at gudstjenesten hans ikke var fullstendig fordi det ikke ble holdt altergang, og at det var grunnen til at han holdt ny og fullstendig gudstjeneste senere på dagen. Blessing Dahle sa i avhøret at han ikke har avist noen altergang. Tvert imot hadde han i sitt brev til Fjellbu anmodet ham til å ta ut de salmer som skulle brukes, dersom særskilt altergang skulle foregå. Denne måtte i tilfelle finne sted etter radiooverføringen. Blessing Dahle sa han hadde til hensikt å holde altergang, men ingen meldte seg. Blessing Dahle avviste også at det er uriktig at gudstjenesten ikke skulle ha vært fullstendig uten denne. Han viser til at mange av gudstjenestene i landet ble holdt uten nattverd, også festgudstjenesten i Trondheims domkirke i forbindelse med 900-årsjubileet i 1930. Han mente derfor at det ikke forelå noen liturgisk grunn til å holde en ny gudstjeneste, og at gudstjenesten til Fjellbu derfor måtte oppfattes som en protest.¹⁰⁷

Hendelsen i Trondheim 1. februar ble den avgjørende foranledning til at biskopene nedla sine embeter, men forbeholdt seg retten til å forsette sin åndelige gjerning og utøve den myndighet som var dem gitt gjennom ordinasjonen. Blessing Dahle mente selv at han ikke hadde medvirket til denne embetsnedleggelsen. Det han ikke så, var at han var direkte foranledningen til at biskopene ikke ville la seg diktere av den nazistiske statsmakten.

4.6 Blessing Dahle som forordnet biskop i Bjørgvin

I juni 1943 ble Blessing Dahle nok en gang oppringt av ekspedisjonssjef Feyling. Nå ble han anmodet om å ta over embetet som biskop i Bjørgvin. Han skulle ta over etter Dagfinn Zwilgmeyer som var blitt flyttet til Hamar. Henvendelsen kom overraskende på Blessing Dahle, og han ba om å få noen dagers betenkningstid. Han fikk så besøk av Feyling, som rettet en inntrengende henstilling til ham om å overta embetet. Han meddelte at det ikke var noen annen

¹⁰⁶ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

¹⁰⁷ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

skikket prest til å overta dette viktige embetet. Blessing Dahle fant det da riktig ut fra sitt syn om å være lydige mot øvrigheten å bøye seg for Feylings anmodning. Blessing Dahle mente han ikke gjorde noe galt i å overta embetet, i og med at biskop Andreas Fleischer (1878–1957)¹⁰⁸ hadde nedlagt det sammen med de øvrige biskoper 24 februar 1942 og at han var blitt avskjediget den 26. samme måned. Biskop Fleischer tilhørte de som Blessing Dahle kalte ”sabotasjebiskoper”.¹⁰⁹ Blessing Dahle var klar over at biskop Fleischer utøvde sin åndelige tilsynsvirksomhet, men han la likevel ingen form for hindringer i vegen for hans utøvelse av dette. Dette bekreftet også Fleischer i sin anbefaling om å benåde Blessing Dahle.¹¹⁰ I Bjørgvin var det bare 6 av 106 prester som var lojale ovenfor NS-styret.¹¹¹

4.6.1 Saken på Voss

Mens Blessing Dahle fungerte som biskop i Bjørgvin, hadde det aldri vært noen åpen konflikt mellom han og de prester som hadde lagt ned sine embeter, ei heller mellom disse og NS-prestene. Blessing Dahle sa videre i avhøret at han aldri hadde medvirket til forflytning, deportasjon, avskjedigelse eller fengsling av prester fordi de ikke ville samarbeide med Qvislingstyret. Da fikk han seg forelagt et brev han hadde skrevet til Feyling. Brevet nyanserer hans uttalelser:

Pastor Madland og rektor Bonsaker anses for å være lederne for Jøssing-fronten etter hva ordføreren i Voss meddelte meg under en samtale med ham. Et stort fremskritt for vår sak ville finne sted hvis disse to kunne erstattes med Sundberg.¹¹²

I brevet forteller Blessing Dahle at folk flere ganger hadde uttalt at res. kap. Madland hadde holdt politisk betonte prekener under sine gudstjenester, og at dette var under behandling av statspolitiet. Blessing Dahle hadde ved flere anledninger hørt fra Feyling at det var aktuelt å fjerne Madland, dermed regnet han med at dette var bestemt. Han mente at ved å fjerne Madland ville det kunne skapes ro i menighetslivet på Voss. Når det gjaldt rektor Bonsaker, tok han opp saken fordi det var på tale å sette inn daværende rektor i Eiker, Evald Sundberg, i stillingen som rektor ved Voss landsgymnas. Blessing Dahle så på Sundberg som et høyt dannet menneske og en personlig kristen. Han mente dermed at han kunne ordineres til prest slik at han kunne overta

¹⁰⁸ http://nbl.snl.no/Carl_Gustav_Fleischer%2Futdypning. Dato 08.12.2013

¹⁰⁹ Landssviksaken. D150 dok 22 brev fra Blessing Dahle til Devold 08.11.1943

¹¹⁰ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

¹¹¹ Landssviksaken. D150 dok 22 brev fra Blessing Dahle til Devold 08.11.1943

¹¹² Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

Voss sogneprestembetet som da var ledig. Det var ikke mange som stilte seg disponible for dette. Han så da for seg at Sundberg kunne fungere både som rektor og sogneprest. Oppsigelsen av Bonsaker mente han var nødvendig for å skape ro og det kunne gjøres i henhold til loven om aldersgrense siden han bare hadde kort tid igjen før han nådde denne. Blessing Dahle hadde ikke foretatt noen undersøkelser i egen regi, men har basert sine uttalelser ut fra det han er blitt fortalt, hovedsaklig fra ordføreren. I ettertid kunne dette betraktes som en form for angiveri som kunne fått mye større konsekvenser en det fikk.¹¹³

4.6.2 Saken i Ullensvang

Som biskop i Bjørgvin måtte Blessing Dahle sende inn månedlige rapporter til Departementet for kontroll. I rapporten fra januar 1944 kan en lese:

Konstituert sogneprest Svanøe i Ullensvang bør snarest mulig flyttes til Askvoll. Det var å ønske om departementet ved henvendelse til Statspolitiet, i tilfelle de tyske myndigheter, kunde få bragt på det rene om sogneprest R. Haaskold, som er kommet i konflikt med vernemakten, skal forsette eller fjernes. I siste tilfelle kunde Svanøe forflyttes til Askvoll.¹¹⁴

Bakgrunnen for denne uttalelsen var at Svanøe var lojal og var født på Askvoll. Embetet på Askvoll kunne bli ledig, fordi Haaskold hadde kommet i konflikt med ”vernemakten”. Dermed kunne Svanøe få innvilget sitt ønske om forflytning. Det var allerede bestemt av Departementet at Haaskold skulle forflyttes, etter at han på tyskeres anmodning hadde nektet å jordfeste noen norske flyvere som var skutt ned ved Askvoll. De tyske myndigheter så på denne vegring som ulydighet ovenfor ”vernemakten”, og de hadde store vansker med å skjønne det, i og med de var hans landsmenn. Det endte med at tyskerne forlangte han fjernet, og Kirkedepartementet sørget for forflytning.¹¹⁵

4.6.3 En søknad om utmeldelse av statskirken

Blessing Dahle prøvde å skille mellom kirke og politikk, selv om vi i ettertid ser at dette var umulig i den vanskelige situasjonen landet sto ovenfor. I begynnelsen av mai 1944 mottok Blessing Dahle et brev fra Anna Hjelman fra Fitjar der hun ba om å få melde seg ut av

¹¹³ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

¹¹⁴ Landssviksaken. D150 dok 15c Månedrapporter

¹¹⁵ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

statskirken. Dette begrunnet hun med at Den norske statskirke ikke lengre var en ”kristen kirke”, men kun en etterligning. Hun skriver:

Da jeg har innviet mitt liv til å gjøre den høyestes vilje, vil jeg nu foreta dette skritt. Herren byder nu sitt folk å gå ut fra henne (Babylon) for at i ikke skal få del i hennes plager.¹¹⁶

Hun ba også om å få en bekreftelse på utmeldelsen og hun la ved svarporto! I svaret hun fikk av Blessing Dahle, kan vi lese:

På grunn av den sabotasje som flertallet av prestene i dag, i strid med Guds ord (Rom. 13. 1-7) øver mot Statskirken er jeg sluttet med å innvilge søknader om utmelding av Statskirken. Dessuten skjer deres søknad tydeligvis av politiske grunner da De mener at kirken er ”Babylon”. Nei Babylon er det som De og Deres meningsfeller arbeider for, nemlig storkapitalismen med den økonomiske undertrykkelse av de fattige og bolsjevismens med dens brutale hedenskap.¹¹⁷

Hjelmens søknad var tydeligvis ikke den første. I dette avslaget ser vi tydelig hvilken motivasjon han hadde ovenfor NS og sin rolle som biskop. Han avviser Hjelmens søknad fordi den etter hans syn er politisk begrunnet. Det vitner om at han ikke greide å skille mellom det politiske og det kirkelige, og det vitner også om folkets syn på den nazifiserte statskirken.

4.7 Gjenopprettelse av erkebiskopet

Den 8. november 1943 skrev Blessing Dahle et brev til sogneprest Devold (1863–1949)¹¹⁸. I brevet tar han opp spørsmålet om gjenopprettelse av erkebispestolen i Norge. Hans tanke var at den måtte gjeninnføres på lovlig vis. Han var jo av den oppfatning at Quisling-regjeringen var en lovlig regjering. Dermed så han det ikke betenkelig å ta opp dette spørsmålet, som for han også omfattet gjeninnførelsen av den apostoliske bispesuksesjon. Dette var jo ingen ny tanke. Under Presteforeningens generalforsamling i Bergen 1923 hadde sogneprest Michael Hertzberg og professor Oluf Kolsrud gått sterkt inn for tanken om dennes gjeninnførelse. Som vist ble også Pro Ecclesia startet i 1925 med det mål for øye å gjennomføre en høykirkelig linje i Den norske kirke. Blessing Dahle sa i avhøret at ”sabotasjeprestene” fulgte den lavkirkelige linje. Han påpekte

¹¹⁶ Landssviksaken. D150 dok 138 Brev fra Anna Hjelm til Biskopen i Bjørgvin, med svar. Den 8 mai 1944

¹¹⁷ Landssviksaken. D150 dok 138 Brev fra Anna Hjelm til Biskopen i Bjørgvin, med svar. Den 8 mai 1944

¹¹⁸ <http://nbl.snl.no/.search?query=Harald+Ophus+Devold.&search=%E2%86%92> Dato 08.12.2013

også at professor Ole Hallesby hadde sterke tilknytninger til lekfolket som bekjempet apostolisk suksesjon og erkebiskopet. Derfor mente Blessing Dahle det var viktig å tone flagg i kirkelig henseende mer enn noen gang, spesielt fordi NS ble beskyldt for å ha en antikristelig ideologi. Ved å ta disse grepene ville kirken få styrket sin stilling ved økumeniske møter og bli jevnbyrdig med de skandinaviske landene. En slik stilling for den norske kirke kunne ikke undervurderes. I brevet til Devold foreslo han hans navn som erkebiskop. Han var den mest egnede av de prester som var lojale ovenfor ”den nye tid”, det til tross for sin høye alder. Blessing Dahle visste at dersom han skulle få gjennomslag for dette, og bli hørt måtte embetet bekles fra en som forsto ”den nye tid”, og ikke komme fra den krets som bekjempet den.¹¹⁹

Blessing Dahle hadde i det konfidensielle brevet spurt sogneprest Devold om han kunne få lansere hans navn som erkebiskop. Av dette brevet kommer det frem at biskop Kvasnes i Stavanger støttet denne tanken, men at ikke alle biskopene var enige i dette, blant annet ikke Frøyland i Oslo og Feyling i Departementet.¹²⁰ Vi ser at det var uenighet innad i det NS-lojale bispekollegiet. Mellom linjene i brevet kan vi også lese at gjennom førerprinsippet kan en få gjennom saker, selv om de går på tvers av flertallet. Dette visste Blessing Dahle, og i dette tilfelle var Quislings syn var i samsvar med Blessing Dahles.

4.8.1 Ved kapitulasjonen 9. mai 1945

Blessing Dahle var klar over at ved kapitulasjonen var han funksjonstid som biskop over. I avhøret forteller han at han om morgenen 9. mai 1945 som vanlig gikk til sine daglige gjøremål, som om ingen ting hadde hendt. Mens han var der, kom biskop Fleischer sammen med klokkerne i Domkirken, Korskirken og Mariakirken. De ba om å få utlevert kirkebøkene for disse tre menigheter som da befant seg på bispekontoret. Blessing Dahle gav dem fritt leide til kontoret og bøkene uten noen form for innsigelse. Mens klokkerne samlet sammen bøkene, sa biskop Fleischer i følge Blessing Dahle at han ovenfor hjemmefronten hadde sagt at de ikke burde arrestere ham, fordi han under sin tid som forordnet biskop hadde hatt en ”rimelig og fredelig opptreden”. En tid etter de hadde forlatt kontoret, kom det seks bevæpnede menn fra hjemmestyrkene for å arrestere ham. Han ba da om å få tilrettelegge materialet for biskop Fleischer slik at han kunne overta dette. Etter en diskusjon mellom hjemmevernsoldatene

¹¹⁹ Landssviksaken. D150 dok 22 og 37 brev fra Blessing Dahle til Devold 08.11.1943, og rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

¹²⁰ Her tar Blessing Dahle feil. I følge Torgersen (2011) foreslår Feyling Kvasnes som erkebiskop.

bestemte de seg for å forlate stedet. Blessing Dahle arbeidet da på kontoret frem til den 14. mai da en politimann kom, og arresterte ham.¹²¹

4.8.2 Blessing Dahles forståelse av den tyske invasjonen

Blessing Dahle sier i avhøret at han til liks med andre nordmenn reagerte på den tyske invasjonen. Han betraktet den som et overfall på Norges land. Men, etter hans oppfattning var ikke invasjonen rettet mot Norge, men mot England. Han mente at de gjennom sin folkerettstridige opptreden hadde fremprovosert den tyske okkupasjonen. Han var oppmerksom på at det hadde vært krigshandlinger mellom Norge og Tyskland de første månedene etter invasjonen, men sier at han regnet med at denne krigstilstand opphørte i og med at de norske styrkene kapitulerte juni 1940. Når konge og regjering reiste til England, var de ute av stand til å yte effektiv motstand, og at det dermed var England og ikke den norske krigsmakt som fortsatte kampen mot Tyskland. At norske tropper kjempet og gikk til angrep mot tyske støttepunkter i Norge, mente han var soldater som hadde meldt seg til britisk tjeneste, og ikke en norsk krigsmakt som sto utenfor norske grenser. Han var klar over at det ikke forelå noen fredsavtale mellom Norge og Tyskland, men mente at krigstilstanden opphørte da de norske tropper kapitulerte.¹²²

Til Quislings forandring av den norske statsforfatning var Blessing Dahle klar over at førerprinsippet ikke kunne forenes med det norske demokratiske systemet. Han sier i avhøret at det ikke var hans bevisste standpunkt å støtte denne regjeringen, men på grunn av sitt syn om lydighet mot øvrigheten kjente han seg forpliktet til det, uavhengig av om denne var god eller ond. Han mener videre at han gjennom sitt medlemskap i NS og sin støtte til quislingregjeringen ikke hadde hjulpet fienden, det selv om denne regjeringen støttet den tyske okkupasjonsmakten.¹²³

For å ytterligere belyse sin stilling til den tyske okkupasjonsmakten trakk han frem en episode som fant sted noen måneder etter krigsutbruddet i Europa i 1939. Biskop Berggrav reiste da til England for å forsøke å stanse krigen. Da han kom tilbake samlet han 50-60 prester og noen teologiske professorer i Oslo bispegård. Her refererte han sitt forslag ovenfor utenriksminister Halifax om at England skulle tilstå Tyskland en koloni, selv om den ikke var større en "et værelse

¹²¹ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

¹²² Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

¹²³ Landssviksaken. D150 dok 37 Rapport, avhør av Blessing Dahle. 28. august 1945

i omkrets”. Da forsto Blessing Dahle at England hadde til hensikt å besette Norge for å få landet med på alliert side i krigen. Berggrav påla de tilstedeværende å holde dette strengt hemmelig. Episoden gjorde stort inntrykk på Blessing Dahle, som må ha vært til stede, og han fikk lyst til å spørre om den norske regjeringen var informert om de engelske planene, men tok dette som en selvfølge. Sett på bakgrunn av dette så han den tyske invasjonen av Norge som folkerettslig berettiget, ikke minst etter den norske regjeringens ”unøytrale” opptreden i forhold til Tyskland i tiden før okkupasjonen og regjeringens alt for svake protester mot de britiske nøytralitetskrenkelser av Folkeretten.

5. Tiltalen og dommen

5.1 Tiltalen

5 februar 1947 lå tiltalen mot Blessing Dahle klar. Saken skulle gå for Bergen byrett. Han blir tiltalt for landssvik etter straffelovens ”§86 av 22. mai 1902 jamfør provisorisk anordning av 3. oktober 1941 om tillegg til samme lov om provisorisk anordning av 15. desember 1944 om tillegg til straffelovgivningen om forrederi (landssvikanordningen) §51.” Tiltalen mot Blessing Dahle var omfattende og besto av 7 punkter, med underpunkter.¹²⁴

Tiltalens første punkt gikk på hans medlemskap i NS. Man fastslo at Blessing Dahle hadde meldt seg inn i partiet i 1933 og han sto som medlem frem til kapitulasjonen. Videre hadde han deltatt på og holdt foredrag under NS sine møter, og han hadde ”forøvrig i tale og skrift agitert for NS sine ideer”¹²⁵

Det andre punktet gikk på hans underskrift på ”Legionæroppropet til det norske folk” som ble publisert sted i NS-avisen *Fritt Folk* den 15. juli 1941, samt i en rekke andre av landets aviser. Gjennom å undertegne dette oppropet hadde han gjort seg skyldig i propagandaen mot Russland, som igjen var landets allierte i kampen mot Tyskland.¹²⁶

Det tredje punktet gikk på hans rolle i de NRK sendte gudstjenestene fra våren 1941 til sommeren 1943 da han ble forordnet biskop i Bergen. Blessing Dahle hadde ledet de forhåndssensurerte sendingene etter at res.kap Ingvald. B. Carlsen hadde trukket seg tilbake av politiske grunner.¹²⁷

Det fjerde punktet gikk på hans forhold til Wilhelm Arthur Wagner, som var referent hos det tyske sikkerhetspolitiet. Blessing Dahle skulle ha gitt ham ”stemningsrapporter” fra menigheten på Ullern, og han skulle ha gitt ham en liste med navn på prester som nektet å delta i de religiøse sendingene i NRK.¹²⁸

¹²⁴ Landssviksaken. D150 dok 143 tiltalebeslutning. 5. feb 1947

¹²⁵ Landssviksaken. D150 dok 143 tiltalebeslutning. 5. feb 1947

¹²⁶ Landssviksaken. D150 dok 143 tiltalebeslutning. 5. feb 1947

¹²⁷ Landssviksaken. D150 dok 143 tiltalebeslutning. 5. feb 1947

¹²⁸ Landssviksaken. D150 dok 143 tiltalebeslutning. 5. feb 1947

Det femte punktet gikk på hans gudstjeneste i Trondheim Domkirke, som man mente han visste ble sett i stand av Kirkedepartementet i forbindelse med statsakten på Akershus. Dermed har han støttet selve maktovertagelsen og NS sitt ulovlige virke.¹²⁹

Det sjette punktet gikk på hans rolle i kirkekampen. Her sies det at han hadde hindret denne ved å stille seg til rådighet for Kirkedepartementet og Quisling. Han opprettholdt sin stilling som sogneprest i Ullern selv om de andre prestene nedla sine embeter som følge av Quislingstyrets ”overgrep mot kirken”. Indirekte refereres det her til *Kirkens Grunn*. Videre lot han seg 1. juli 1943 forordne som biskop i Bjørgvin bispedømme og sto i denne stillingen frem til kapitulasjonen i 1945. 5. desember 1943 deltok som liturg ved ordinasjonen av Kvasnes og Sivertsen til biskoper i bispedømmene Stavanger og Tromsø. Han ble også anklaget for å ville omregulere bispedømmene, gjenopprette erkebiskopet og gjeninnføre den apostoliske suksesjon gjennom sitt forslag til ”Kirkelig nyordning”. Man tok også med at han i 1944 holdt et prestekurs i den hensikt å sette deltagerne inn i kirkelig tjeneste gjennom ”ulovlig ordinasjon” i Bjørgvin. Videre hadde han bekjempet et forslag om at prestene som hadde nedlagt sine embeter, skulle få vende tilbake til dem.¹³⁰

Det sjuende punktet han ble tiltalt for handlet om at han i en periode fra februar 1943 til mars 1945 hadde anmeldt Hans Sande til statspolitiet og sendt inn klager til Kirkedepartementet om ytringer og handlinger mot ”den nye tid” og NS.¹³¹

Anklagepunktene vitner om utstrakt støtte til NS og ”den nye tid”. Jeg har ikke hatt anledning til å se på tiltalene mot de andre biskopene, men denne tiltalen er lang, og vitner om en mann, strekt solidarisk med NS helt til krigens slutt.

5.2 Dommen

Flere av vitnene som var innkalt til rettsaken, møtte ikke frem. Disse var professor Olaf Edvard Moe, professor Karl Wold, biskop Gabriel Skagestad (1879-1952)¹³² og biskop Arne Fjellbu. Det sies ikke noe om hvorfor, men kanskje sto ham for nær, de hadde alle vært studiekamerater og i begivenhetenes sentrum.

¹²⁹ Landssviksaken. D150 dok 143 tiltalebeslutning, 5. feb 1947

¹³⁰ Landssviksaken. D150 dok 143 tiltalebeslutning, 5. feb 1947

¹³¹ Landssviksaken. D150 dok 143 tiltalebeslutning, 5. feb 1947

¹³² http://snl.no/Gabriel_Skagestad dato 17.12.2013

Den 10. september 1947 falt dommen mot Peder Joakim Blessing Dahle:

Tiltalte har anført at han ikke kan straffes fordi han handlet i god tro. Han påberoper seg Pål Bergs tale til Quisling i mai 1940, biskop Berggrav rundskriv av 23. oktober 1940 angående prestens stilling til N.S. og daværende ekspedisjonssjef Platous rundskriv om dommereden. Denne tiltalte anførsel kan retten ikke godta. Det anses bevist at tiltalte under hele okkupasjonen var klar over at det var krig mellom Norge og Tyskland og at N.S. var gått inn for å hjelpe tyskerne, bl. a. ved å slå ned en hver nasjonal motstandsbevegelse. Retten finner videre godtgjort at tiltalte har forstått at han ved å forholde seg som foran beskrevet, ytet fienden bistand i råd eller dåd.¹³³

Blessing Dahle sa seg ikke skyldig i tiltalen mot ham. Vi ser at han blant annet brukte biskop Berggrav sine uttalelser til å unnskyldte sine handlinger. Han ble også frikjent på noen punkter av tiltalen. Retten kunne ikke finne det bevist at han forsto konsekvensene av rapportene til Wagner. Han ble også frifunnet for tiltalen angående ”Kirkelig nyordning”. Retten la til grunn at dette var en sak kirken hadde jobbet med også før krigen. Dermed hadde forslagene til Blessing Dahle ingen politisk side. De kunne heller ikke se at forslagene på noen måte hadde vært til hjelp for den tyske.¹³⁴

Han ble dømt for å ha arbeidet for ”naziststyret” gjennom sin sensur av de religiøse sendingene i NRK. Han ble også dømt for å ha latt seg forordne som biskop i Bjørgvin. Da biskopene og flertallet av de geistlige i 1942 la ned sine embeter, var det et viktig ledd i kampen mot nazifisering av samfunnet. NS sto for det motsatte og fremmet de tyske interesser gjennom sitt arbeid. Blessing Dahle hadde stilt seg til disposisjon for dette styret og var dermed med på å fremme deres sak. I dommen sies det at dette gjorde han gjennom å lede de forhåndssensurerte sendingene fra NRK, og også ved å holde gudstjenesten i Trondheim i forbindelse med statsakten. Retten fant at han må ha visst at denne skulle tjene et politisk formål. Videre hadde han vært med på ordinasjonene av Kvasnes og Sivertsen som biskoper for naziststyret. Han fremmet også naziregimets sak ved å holde prestekurset i 1944 og ved å bekjempe forslaget om at de prester som hadde lagt ned sine embeter skulle få sine embeter tilbake. Retten så alt dette som

¹³³ Landssviksaken. D 150, dok. 150. Rettsbok for Bergen byrett

¹³⁴ Landssviksaken. D 150, dok. 150. Rettsbok for Bergen byrett

en støtte og hjelp til NS og den tyske okkupasjonsmakten. De mente at Blessing Dahle hadde forstått hva dette innebar.¹³⁵

Blessing Dahle mente han måtte slippe straff fordi han som kristen måtte forholde seg til Paulus sine ord i Romerbrevet 13,1-7. Til støtte for dette viste han til en rekke kjente teologer som professor Ole Hallesby, professor Olaf Moe og professor Sigurd Odland. Retten på sin side mente at Blessing Dahle burde merket seg at Hallesby hadde stilt seg i front for den kirkelige motstand. Han hadde dermed vist at han tolket Romerbrevet dit hen at dette ikke kunne gjelde hvis et ”landsforræderisk styre” hadde overtatt landet. De mente at han ikke kunne tolke dette skriftsted at slik at han måtte bistå en fiende og dennes norske hjelpere mot den norske motstandsbevegelsen.¹³⁶

Gjennom sitt medlemskap i NS mente retten at Blessing Dahle hadde bistått fienden fordi han visste at de hadde til hensikt å forandre landets statsforfatning gjennom ulovlige midler.¹³⁷

En av grunnene til Blessing Dahles medlemskap i NS var at han i sin oppvekst hadde fått sitt syn preget av Zuluhøvdingens ”førersystem”. Dette hadde han sett på som den beste form for styre så sant det var en god fører. Retten mente at da han ikke meldte seg ut av partiet i 1940, var det fordi han var blitt en ”overbevist tilhenger av den nasjonalsosialistiske ideologi”, at han var i mot den engelske form for styresett, og at han av natur var ”stedig og monoman”. Her gjorde retten en person karakterstikk av ham. Hvorvidt dette er riktig, kan vi ikke vite.¹³⁸

Når det kom til straffeutmålingen mente retten det burde være skjerpene at Blessing Dahle som norsk embetsmann ikke hadde vist lydighet mot kongen og den lovlige regjering, slik han var forpliktet til i henhold til embedseden. I stedet hadde han motarbeidet dem, og støttet tyskerne og NS. Samtidig mente retten det burde være formildende at han gjennom sin rolle som biskop i Bjørgvin ikke hadde vært aggressiv. Man fant ikke noe å utsette på hans virksomhet i denne rollen. De peker på at biskop Fleischer hadde fortsatt sin ”åndelige virksomhet” og at Blessing Dahle hadde vært fullt klar over dette uten å foreta seg noe. Man viste også til at han i sin

¹³⁵ Landssviksaken. D 150, dok. 150. Rettsbok for Bergen byrett

¹³⁶ Landssviksaken. D 150, dok. 150. Rettsbok for Bergen byrett

¹³⁷ Landssviksaken. D 150, dok. 150. Rettsbok for Bergen byrett

¹³⁸ Landssviksaken. D 150, dok. 150. Rettsbok for Bergen byrett

forkynnelse ikke hadde vært politisk. Det vitner om at Blessing Dahle virkelig så en form for skille mellom politikk og kirke. Det gjorde jo også Kvasnes og Zwilgmeyer.¹³⁹

På grunn av hans høye alder ble dommen fastsatt til 4 år og 6 måneder minus 107 dager som han hadde sittet i varetekt. Han ble også fradømt sitt presteembete i Ullern, og han mistet sin stemmerett for ti år. Dommen var enstemmig.¹⁴⁰

5.3 Søknad om benådning

Den 18. september 1947, bare åtte dager etter at dommen i Bergen var falt sendte Blessing Dahle en benådningssøknad til Justisdepartementet i Oslo. Her ba han om tillatelse til å utvandre fra Norge til Sør-Afrika. Han pekte på sin høye alder og sin helse og mente at han ikke var i stand til å sone fengselsstraffen. Han sier i søknaden at det korte fengselsoppholdet han hadde bak seg, fullstendig hadde nedbrutt hans ”helbred”. Derfor mente han at et nytt fengselsopphold ville føre til hans død. Her viste han til en vedlagt legeattest som bevitnet hans helse helt tilbake fra 1913. Han begrunnet sitt ønske om å utvandre fra landet med at han var født i Sør-Afrika og var det britiske myndigheter beskriver som ”a South African Subject by Birth”. Derfor kunne britene utstedse ham et britisk pass. Dette ble avslått av myndighetene.¹⁴¹

26 september sendte han samme søknad til Kongen. Ved denne søknaden lå også en anbefaling om benådning fra Biskop Andreas Fleischer. Dette brevet er datert før rettssaken. Blessing Dahle hadde allerede i 1946 henvendt seg til biskop Fleischer med spørsmål om han kunne skrive ham en anbefaling. Det gjorde Fleischer med en gang, og nå brukte Blessing Dahle brevet på nytt:

På foranledningen er det meg en tilfredsstillelse å få anbefalt at fhv. sogneprest P. Blessing Dahle får tillatelse til å reise til Syd-Afrika, hvor han er født, og hvor han hadde sitt virke i 14 år som misjonær. Jeg har kjent Blessing Dahle alt fra studietiden for over 50 år siden, og kjenner ham som en varmhjertet og idealistisk innstillet man. Jeg forstår derfor at hans tilslutning til N. S. var av idealistisk natur, han var medlem lenge før 1940. Han er skuffet og dypt opprørt over de rettsbrudd og de grusomheter som tyskerne og nazistene har gjort seg skyldige i, og angrer derfor på sin tilslutning til N. S. Når han fortsatte under N. S. Styret, og også overtok styringen av Bjørgvin bispedømme under dette styre, var det

¹³⁹ Landssviksaken. D 150, dok. 150. Rettsbok for Bergen byrett

¹⁴⁰ Landssviksaken. D 150, dok. 150. Rettsbok for Bergen byrett, og dok 158

¹⁴¹ Landssviksaken. D 150, dok. 158, 159, 162 og 163

fordi han mente, at noen måtte holde det ordinære administrasjonsarbeidet ved like. Og han var som ”biskop” ikke aggressiv eller ”farlig”. Jeg kan ikke forstå, hva vårt rettssamfund skulle vinne på å hindre denne harmløse mann på 70 år fra å få reise til venner i Syd-Afrika, og anbefaler at han får reise.

Bergen 21 novbr. 1946.¹⁴²

Dette vedlegget sier først og fremst noe om biskop Fleischers opplevelse av Blessing Dahle som forordnet biskop i Bjørgvin. Han påpeker også på at han allerede i studietiden hadde opplevd Blessing Dahle som en engasjert og idealistisk mann.

I et nytt brev datert Bergen 31. juli 1948 fastholdt biskop Fleischer sine ord fra nov 1946:

I anledning fornyet søknad om benådning fra fhv. sogneprest P. Blessing Dahle, vil jeg få henvisse til min anbefaling av benådning, datert 21. november 1946, som jeg fremdeles fastholder. Jeg vil samtidig tilføye, at Blessing Dahle no er 72 år gammel, og hans helbred er ytterligere svekket

Det synes derfor no mer rimelig og rett, at han blir benådet, og at han kan få tillatelse til å reise til sine slektninger og venner i Syd-Afrika.

Ærbødigst Andreas Fleischer¹⁴³

Dette brevet viser at biskop Feischer selv etter det hadde gått en tid hadde samme oppfatning om Blessing Dahle som før. Blessing Dahle ble ikke benådet, og det gikk som han hadde beskrevet i søknaden. Han døde i fengselet 11. desember 1948, 71 år gammel.¹⁴⁴

¹⁴² Landssviksaken. D 150, dok. 166a. Dette er en avskrift hvor riktighet bevitnes Tolga den 24/7 1948 Carl ... disponent.

¹⁴³ Landssviksaken. D 150, dok. 167

¹⁴⁴ <http://www.mhs.no/arkiv/person?91> dato 17.12.2013

6. Oppsummering og konklusjon

Blessing Dahle var en mann som hadde sine føtter plantet i to kulturer. Fra barndommen og gjennom livet var han innforlivet med tre ulike ”fører kulturer”, det vil si kulturer med en leder for folket. Disse var zulukulturen, det kirkelige episkopatet og nazismens. Til forskjell fra det kirkelige episkopatet var zulu og nazismen utpregede krigskulturer. Det de hadde felles var den ene leder som tok beslutning på vegne av folket, et hierarkisk system. Schreuder som var en embetsorientert biskop og øverste leder for kirkefolket. Han var som leder heller ikke for organisasjons-demokratiet. Blessing Dahles engasjement for gjeninnsettelse av erkebiskop i Norge vitner om hans lutherske kirkesyn. Det vil si det var teologisk begrunnet. Det hadde samtidig sine nasjonale aspekter. Blessing Dahle argumenterte også for at nasjonalsangen måtte være med i salmeboken. Også hans engasjement i forbindelse med Olavsjubileet i 1930 vitner om hans nasjonale bevissthet. Han koblet det nasjonale sammen med kristendommen. Han fryktet for det gudløse samfunn i øst. NS hadde også frontet at kristendommen måtte vernes, og partiet hadde en stor bevissthet rundt det nasjonale. Dette lå til grunn for hans lojalitet og var avgjørende for at han sluttet seg til NS. Dette forklarer hans aktive engasjement mot bolsjevismen. Som kirkefolk flest så han etter alt å dømme jødene som sentrale aktører i bolsjevismen, og dermed også i kampen mot kristendommen. Sannsynligvis var han ikke antisemitt på rasemessig grunnlag, men på det politisk-religiøse. Dette bevitnes av hans fraværen av kritikk mot NS-jødehets, det kan se ut som om jødespørsmålet var en ikke-sak, dette til forskjell fra D. Zwilgmeyer og Frøyland.

Videre kom han til Tyskland i en tid som var mer eller mindre kaotisk. Mange ropte etter en sterk leder, en fører, som kunne skape ro og orden, og sosial utjevning. Landet levde også i frykten for kommunismens ufravikelige kristendomshat. Også dette kan være med på å forklare hans tilslutning til NS. Samtidig var Blessing Dahle en idealist. Han var ukritisk lojal ovenfor statsmakten. Dette var for ham teologisk begrunnet, det ut fra hans tolkning av Romerbrevets 13 kapittel. Han var for statskirken, folk og kirke utgjorde en enhet, samtidig som han mente det var viktig å skille mellom politikk og kirke. Dette mente han selv at han greide å gjøre, men vi ser at helt konsekvent greide han ikke å være. Da han ville melde seg ut av NS, var det først og fremst på grunn av politiske motsetninger i hjemmet, der han og konen sto på hver sin side. Utmeldelsen ble imidlertid aldri en realitet, og han sto som medlem av NS og forble i sin tjeneste helt til frigjøringen.

Vi har sett at Blessing Dahle hadde en del til felles med Kvasnes og D. Zwilgmeyer, spesielt deres skille mellom religion og kirke, lydigheten mot øvrigheten, men en viktig forskjell er at Blessing

Dahle hadde en viss erfaring med førerprinsippet da han kom til landet. Han mente dette var et godt system dersom en hadde en god fører. Dermed førte hans idealistiske syn ham til blindhet. Han så ikke ondskapen i det nazistiske systemet. Han viser få om noen tegn på moralske betenkeligheter ved den sammenhengen han var en del av. Han var en systemets mann.

7.0 Litteratur og kilder

Primærkilder

Artikler av Blessing Dahle i *Luthersk Kirketidende*

- En Luther-salme om kirken.* Årg. 77, jan./des. 10. rekke, nr 24. 1940
- Forran Jesu kors.* Årg. 77. jan./des. 10 rekke, nr 17. 1940
- Salmedikteren Wallin-et hundreårsminne.* Årg. 76. jan./des. 10 rekke, nr 13. 1939
- Ny svensk salmebok.* Årg. 75. jan./des. 9 rekke, nr 6. 1938
- Pinse uten pinseevangeliet.* Årg. 74. jan./des. 9 rekke. nr 10, 1937
- Ut av salmebokforvirringen.* Årg. 73. jan./des. 9 rekke. nr 41, 1936
- Skal vi få enda mer forvirring i høymesseliturgien?* Årg. 72. jan./des. 9 rekke. nr 5, 1935
- Synsbekjennelse for mennesker.* Årg.71 jan./des. 9.rekke. nr.46, 1934
- Alf Fasmer Dabl in memoriam.*Årg.70 jan./des. 9.rekke. nr 17, 1933
- Fra Luther til Bach.* Årg.69. jan./des. 9.rekke. nr 19, 1932
- Våre salmemelodier.* Årg.69. jan./des. 9.rekke. nr 4, 1932
- Liturgisaken.* Årg.66. jan./des. 9.rekke. nr 24, 1929
- Religion og kultur.* Årg.66. jan./des. 9.rekke. nr 7, 1929
- Engelske salmer.* Årg.65. jan./des. 9.rekke. nr 24, 1928
- Den nye salmeboken.* Årg.64. jan./des. 9.rekke. nr 5, 1927
- Den nye salmeboken.* Årg.64. jan./des. 9.rekke. nr 4, 1927
- Den nye salmeboken.* Årg.64. jan./des. 9.rekke. nr3, 1927
- Den nye salmeboken.* Årg.64. jan./des. 9.rekke. nr2, 1927
- Landskirkeemøtet og salmeboksaken.* Årg.63. jan./des. 9.rekke. nr 10, 1926
- Landskirkeemøtet og salmeboksaken.* Årg.63. jan./des. 9.rekke. nr 9, 1926
- Den nynorske salmebok.* Årg.63. jan./des. 9.rekke. nr 2, 1926
- Den nynorske salmebok.* Årg.63. jan./des. 9.rekke. nr 1, 1926
- Episkopatet og missionen.* Årg.62. jan./des. 9.rekke. nr 18, 1925
- Episkopatet og missionen.* Årg.62. jan./des. 9.rekke. nr 17, 1925
- Episkopatet og missionsmarken.* Årg.62. jan./des. 9.rekke. nr 10, 1925
- Episkopatet og missionsmarken.* Årg.62. jan./des. 9.rekke. nr 9, 1925
- Episkopatet og missionsmarken.* Årg.62. jan./des. 9.rekke. nr 8, 1925
- Stavanger bispestol og missionen.* Årg.61. jan./des. 9.rekke. nr 22, 1924
- Salmebearbeidelser.* Årg. 60. jan./des. 9.rekke. nr 16, 1923
- Salmebearbeidelser.* Årg. 60. jan./des. 9.rekke. nr 15, 1923

Brorsons "Overmaade fuld av Naade". Årg.59.jan./des. 9.rekke. nr13, 1922
Jobs.Johnson "En dalende dag". Årg.59.jan./des. 9.rekke. nr 17, 1922
"Ja vi elsker" og salmeboken. Årg.56. jan./des. 8.rekke. nr 47, 1919
"Ja vi elsker" og salmeboken. Årg.56. jan./des. 8.rekke. nr 22, 1919
Nationalsangen maa være med! Årg.53. jan./des. 8.rekke. nr 50, 1916
Engelske salmer. Årg.51. jan./des. 8.rekke. nr 2, 1914
Engelske salmer. Årg.51. jan./des. 8.rekke. nr 1, 1914
Bør Missionskolen i Stavanger fortsættes som før? Årg.47.b1. jan./jun. 7.rekke. nr 26, 1910
Den norske Kirkes lille Datter i Berlin. B.13 juli./des. 6.rekke. nr 8, 1907
Den norske Kirkes lille Datter i Berlin. B.13 juli./des. 6.rekke. nr 17, 1907

Artikler av Blessing Dahle i *Kirke og Kultur*

Afrikanden Meinhof og hans krets. I anledning av hans 70 aarsdag. Årg.34, 1927
Gustav Jensenssalmeverk. Årg.34, 1927
Sorø! Årg.10, 1903

Litteratur og hefter

P. Blessing Dahle. 1904 *Livsretningen*. Trondheim.

P. Blessing Dahle. 1930 *Natt, gry, dag: En Olavs-kantate ved 900-årsfesten for den norske kirke i 1930*.
lutherstiftelsens Forlag. Oslo

P. Blessing Dahle. 1900 *Kristelig Studenterbevegelse ved Kristiania universitet*. Norske studenters frivillige
forbunds forlag.

P. Blessing Dahle. 1924 *Naturfolkenes veltalenhet og hva vi som predikanter kan lære av den*. Gyldendahl
& Sønns Forlag. Kristiania

Riksarkivet. Landssvikarkivet, landssviksaken mot Peder Joakim Blessing Dahle, Bergen
politikammer D 150. 3 bokser med dokumenter

Sekundærlitteratur

Aaflot Andreas. 2011 *Bisperåd og kirkestyre, bispemotets rolle i den norske kirkestrukturen 1917-1977*.
Eide Forlag: Bergen.

- Austad, Torleiv, Berge, Ottar og Ulstein, Jan Ove. 2012. *Dømmekraft i krise?* Akademika: Trondheim.
- Austad, Torleiv. 1974 *Kirkens Grunn, analyse av en kirkelig bekjennelse fra okkupasjonstiden 1940-45*. Luther Forlag: Oslo.
- Berg Pål A. 1999 *Kirke i krig, Den norske kirke under 2. verdenskrig 1940-45*. Genesis forlag: Trondheim.
- Eriksen, Alfred. 1930 *Norges kirke og presteskap ved 900-årsjubileet*. A. M. Hanches forlag: Oslo
- Fagerheim Einar Aksel Urnes. 2012 *Dagfinn Zwilgmeyer, NS-biskopen som meldte seg ut av NS og søkte anskjed fra sitt embete*. Spesialavhandling i teologi. Det teologiske Menighetsfakultetet: Oslo.
- Furre, Berge. 2006 *Norsk Historie 1914-2000*. Det norske samlaget: Oslo.
- Grønland Tormod. 2008 *Hvem var Peder Blessing Dable?* Oppgave, Teologisk fakultet, UiO: Oslo.
- Grønland Tormod. 2003 *Vardal hjembygdenes kirke 200 år, glimt fra Vardal prestegjelds historie*. Vardal menighetsråd: Gjøvik.
- Norrman Ragnar. 1998 *Quislingkyrkan: Nasjonal Samlings kyrkopolitik 1940-1945*. Norma bokförlag: Skelleftå.
- Oftestad Bernt T. 1998 *Den norske statsreligionen, fra øvrighetskirke til demokratisk statskirke*. Høyskoleforlaget: Kristiansand.
- Oftestad Bernt T. Rasmussen Tarald og Schumacher Jan. 2005 *Norsk Kirkehistorie*. Universitetsforlaget: Oslo.
- Schubeler Ludwig. 1945 *kirkekampen slik jeg så den*. Lutherstiftelsens forlag: Oslo.
- Torm Frederik. 1939 *kirkekampen i Tyskland 1933-39*. H. Hirschsprungs Forlag: København.
- Torgersen Harald B. 2011 *Ole Johan Berentsen Kvasnes, mannen som ble NS-biskop i Stavanger*. Spesialavhandling i teologi. Det teologiske Menighetsfakultetet: Oslo.
- Ulstein Jan Ove. 1995 *Kyrkja under krigen*. Høgskulen i Volda: Volda.
- Østang Øyvind. 1997 *hjem til Nidaros, Norges nølende vandring siden 1814*. Genesis Forlag: Oslo.

Internettkilder

www.arkivet.no

www.arkivverket.no

www.snl.no

www.mhs.no/arkiv

8.0 Vedlegg

8.1 Brev fra Blessing Dahle til Sogneprest Devold, 8.11.1943

Avskrift med Blessing Dahles egne undestrekninger.

Hr. Sogneprest Devold

Biskop Kvosnes ivrer for to store og skjøre kirketanker: Erkebispstolens gjenninnføring til Norge og den apostoliske er enig med dette og vil gjerne høre hva De mener herom. Den sterke fylking sabotasjebiskopene har fått på banen mot oss gjør det nødvendig å tone høyt flagg i kirkelig henseende, og jeg vet at minister presidenten som er stor nok og vidtenkende nok til å forstå dette, er sterkt intressert. Dessverre er vel hverken kirke ministeren i Oslo, medvirkende biskop eller Føyling høykirkelig nok eller ser stort nok på vår kirke til å være med oss. De sjeler vil for sterkt til leg folket, tenker jeg. Successio apostolika bør vi ikke få fra Finland (Hva ellers vilde vært svært tilfaldende). For Finland har den fra Sverige, hvis suce. er meget omstridt- som bekjent. Vi bør få suce. fra Romania eller Bulgaria som har den ortodokse kirkes ubestridte succession. Disse land er jo også med Tyskland og oss i kampen mot Bolsjevikene. Går det gjennom med succssionen, bør den nye erkebiskop innvies uden medvirkning ved håndspåleggelse og en ortodoks (gresk katolsk) biskop. –Som kandidat for erkebiskopstillingen skulle jeg vilde foreslå Harald G... Devold, en som kan si et sannhetsord i denne tid som det er salt i. Jeg tenkte da jeg hørte deres preken i Vår Frelses kirke for en tid siden: Der har vi den rette bispeskikkelsen. Deres alder ser ikke ut til fratatt dem tankenes klarhet og flukt. Hva sier de til at jeg lanserer deres navn? –Vil gjerne ha svar innen 25de ds. Da jeg reiser til Oslo med etterfølgende kirkelig rådsmøte under minister presidentenes førersete. – Her i Bjørgvin bispedømme er sabotagefronten meget kompakt. Av 120 prester er bare 6 lojale mot kirkestyrelsen. Men sabotagen må jo en dag bryte sammen.

Heil og sæl

Dette bare mellom oss!

P.Blessing Dahle.

Apostolisk

Konfidensielt.

Sabugjen

Bispekontoret, Bergen.

8.11.43.

22

B.P. JH. 4426
III 101 J. A III

3/8 43
Kinnut og innlevet
at
Strømsberg
Kirkeliste 2.
Saugen

Hr. Sogneprest Devold.

Biskop Kwarnes ivrer for to store og skjønne kirketanker: biskopstolens gjenopprettelse og gjeninnføring til Norge av den apostoliske bispedecession. Jeg er enig i dette og vil gjerne høre hva De mener herom. Den sterke fylking sabotasjebiskopene har fått på beina mot oss gjør det nødvendig å ta en rask fløy i kirkeleg henseende, og jeg vet at Minister- + presidenten som er store nok og veltalende nok til å foreta dette, er sterkt interesseret. Dessverre er vil hverken kirkeministeren, biskop eller Fylking "høykirkelige" nok eller ser stort nok på vår kirke til å være med. De sjeler vil for sterkt til leg-føket, tanker jeg. Successio apo-

2

abolica bør vi ikke få fra Finland,
(hva eller vilde vært svært fellesland)
for Finland har den fra Sverige, hvis
succ. er meget omstridt - som bekjent
Vi bør få succ. fra Romania, eller
Bulgaria som har den ~~ubestridt~~ ubestridt or-
todokse kirkes ubestridt succession.
Disse land er jo nu med Tyskland
og oss i kampen mot bolsjevikene.
Går det igjennom med successio-
ideen, bør den nye erkebiskop
innvies under medvirken av
håndspåluggelse av en ortodoks (griek
katholsk) biskop. - Som kandidat for
erkebispstillingen skulle jeg vilde
foretrekke Harald Gjølund Revold, en som
kan si et samlet ord i denne tid
som det er sagt i. Jeg tenkte, da jeg
hørte Dones preken i Vår Frelsers
kirke for en tid siden: Det har vi
den rette bispestiftskilde. Dones alder
synes ikke å ha fratatt Den hankens
klarhet og flukt. Hva sier De til
at jeg lanserer Dones navn? - Vil gjerne

ha svar innen 24de dd. Da jeg reiser til bispemøtet i Oslo med
etterfølgende kirkelig råds møte under ministerpresidentens for-
sete. - Her i Bjergvin bispedømme er sabotagefronten meget
kompakt. Av 120 prester er bare 60 loyale mot kirkestyrelsen.
Men sabotagen må jo en dag bryte sammen.

Dette bare mellom oss!

Heil og sal

P. Blessing Dahle.

I dette dokumentet er det flere understrekninger. Jeg gjør oppmerksom på at alle disse ikke er gjort av Blessing Dahle. Han har bare to, og det er de jeg har understreket i min avskrift. Resten av understrekingene er gjort av meg.

8.2 Brev fra Blessing Dahle til kirkedepartementet ang. Nidaros erkebispestol

129

Holgerslystv.9, Bestun, 15.9.1941.

Kirke- og Undervisningsdepartementet,
Oslo.

I henhold til samtale idag med ekspedisjonssjefen for Kirke-
departementets kirkeavdeling tillater jeg mig å uttale mig i anled-
ning av et, efter havd jeg erfarer, spørsmålet om

gjenoprettelsen av Nidaros erkebispesetol

er optatt til behandling, hvad jeg finner er helt riktig, ikke minst
ut fra nasjonale, men vesentlig og først og fremst ut fra kirkelige
grunner.

Om berettigelsen i og for sig av dette skridt anser jeg det,
om jeg forstår situasjonen riktig, overflødig å uttale mig nærmere.

Hvad det ligger mig mest på hjerte er å peke på at erkebis-
kopen ikke bare må bli en stasfigur deroppe i Trondhjem, men at han
må knyttes så nære som mulig til Kirkens øverste administrasjon i
landets hovedstad. Det historiske hensyn vil bli tilstrekkelig til-
godesett derved at han har tittel av erkebiskop til Nidaros. Det admi-
nistrative hensyn, som jeg mener er meget viktigere, kan bare tilgode-
ses derved at han bor i Oslo, at han derved alltid er å finne i be-
givenhetenes brennpunkt, alltid har personlig føling med landets le-
dende personligheter i åndsliv og styre, og fram for alt at han sta-
dig har personlig kontakt, gjennom samtaler og fritt personlig sam-
var, med Kirkedepartementets sjef og funksjonærer. Brev og telefon-
samtaler kan aldri erstatte det personlige nærvar, særlig når vanske-
lige situasjoner opstår og vanskelige saker drøftes.

Bor han i Trondhjem, kan hans forhold til Oslobispen, som bor
i begivenhetenes brennpunkt, lett bli vanskelig, særlig hvis Oslobis-
pen er en dyktig og handlekraftig personlighet.

Det må også tas hensyn til at tradisjonen nu utpeker Oslo
biskopen som "primus inter pares", og, om jeg ikke er feil underret-

tet, består der en gammel bestemmelse om at "Oslo biskop har gang og sete foran landets øvrige biskoper", en bestemmelse som da ikke behøvede å bli omgjort. Ifølge Alterboken ordinerer jo også Oslo biskop de øvrige biskoper (ordinært). Alterboken, side 173, måtte altså også forandres, og kanskje også en rekke andre bestemmelser, hvis erkebiskopen skulde residere i Frøndhjem.

Store internasjonale kirkenøter så vel som kirkelige landsmøter, landsomfattende stevner o.s.v. finner oftest sted i Oslo, og her måtte jo ordinært erkebiskopen representere Kirken. Også her vilde der lett kunne opstå kollisjon mellom ham og Oslobispen.

I det hele vilde en erkebiskop som bodde så langt fra hovedstaden lett kunne komme til å føle sig "satt utenfor" selv om dette ikke var tilsiktet.

Hans fulle tittel skulde være: "Erkebiskop til Nidaros, biskop over Oslo bispedømme". Ved store kirkelige anledninger, jubileer o.s.v. skulde han forrette gudstjeneste i nasjonalhelligdommen, Nidaros domkirke, og forevrig også ellers kunne forrette i andre kirker i Norge, når han så måtte ønske.

Sveriges erkebiskop bor riktignok i Uppsala, men denne by ligger så nær Stockholm, at avstanden ikke spiller nogen vesentlig rolle. En parallell til den av mig her foreslåtte ordning har man i England, idet primas, med tittel Archbishop of Canterbury, har sin residens i London. Her er det historiske og det praktiske hensyn tilgodesett.

Vår kirkes videre organisatoriske utbygning krever opprettelsen av et Kirkeråd, selvfølgelig med sete i hovedstaden og selvfølgelig med Kirkens primas som permanent formann. Kirkerådets videre sammensetning og maktområde skal jeg ikke her komme nærmere inn på. Men hovedsaken ved Kirkerådet må jo bli å bistå Kirkedepartementet med behandling av de kirkelige embedsutnevnelser og andre kirkelige saker.

En løsning av vanskeligheten kunde tenkes slik at erkebiskopen ikke hadde noget særskilt bispedømme å bestyre, men kunde visitere overalt i landet.

Imidlertid vilde heller ikke dette bety nogen virkelig løsning av spørsmålet om residensstedet, og det vilde bli altfor kostbart.

Den mest skadelidende ved at erkebiskopen residerte i Trondhjem vilde være Kirkedepartementet. Det vilde i høi grad forminske den nytte Departementet kunde få av ham og det vilde i høi grad forsøke de vansker som kan tenkes å opstå mellem Departementet og Kirkens primas.

Erkebiskopen bør ordineres i Nidaros domkirke og helst av en utenlandsk erkebiskop. På grunn av den politiske situasjon nettop nu vil jeg gjerne nevne Finnlands erkebiskop, E. Kaila, i denne forbindelse. Som emne for stillingen vil jeg gjerne få lov å peke på professor Karl Vold, som ved en rekke bispevalg har vært i første rekke blandt dem som har samlet stemmene om sig, en gang, så vidt jeg husker, endog de fleste stemmer som nr. 1. I betraktning herav skulde en avstemning under de oprevne nervetilstander vi nu befinner oss i, ikke være nødvendig. Det har jo hendt i tidligere tid at en som overhovedet ingen stemme hadde fått, ble utnevnt, og i senere tid en som hadde meget få stemmer. At professor Vold sitter inne med alle de vesentligste forutsetninger for å kunne beklede denne viktige stilling med dyktighet og verdighet, tør være almindelig anerkjent. (Jeg undlater ikke å tilføie at jeg ikke har nevnt et ord til ham om dette, for så vidt vet jeg ikke en gang om han i tilfelle vilde være villig)

På grunn av den uro som er opstått omkring den nuværende Oslo-biskops navn kan det kanskje anbefale sig som en løsning at, når Nidaros biskop fratrer i henhold til aldersgrenseloven, Oslo biskop flyttes til Trondhjem og en erkebiskop, med sete i Oslo, blir utnevnt.

Jeg tør be om at dette brev blir behandlet strengt konfidentielt.

Erbødigst

Dokumentert under hovedforliket i Bergen
Bergen Byrett, den 8/9 1947